

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Bc. Michaela Kostovská

Ztraceno a nalezeno

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Medek David, Mgr. Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené zdroje a literaturu.

V Olomouci dne:

Bc. Michaela Kostovská

Upozornění tento text slouží jako doprovod k praktické práci.

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Davidu Medkovi, Ph. D. za jeho odborné vedení, cenné rady a především za jeho čas, který mi věnoval při konzultacích. Poděkování také patří mému příteli, za spolupráci při realizaci obrazů a psychické podpoře. Velké díky také patří mé rodině, kolegům a blízkým za podporu během studií.

OBSAH

Úvod.....	7
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 Co je to vzpomínka?	9
1.1.1 Jak vzniká a kde se ukládá vzpomínka?	10
1.1.1.1 Centra paměti	11
1.1.2 Zkreslování vzpomínek	12
1.1.2.1 Rekonstrukce vzpomínek	12
1.1.2.2 Konstrukce vzpomínek	12
1.1.3 Rané vzpomínky	13
1.1.3.1 Raná vzpomínka spojena s dětskou amnézií	14
1.1.4 Zábleskové vzpomínky	15
1.1.5 Falešné vzpomínky	15
1.1.6 Represe	16
1.1.7 Teorie ztráty vodítek	16
1.2 Paměť	18
1.2.1 Historie zkoumání paměti	18
1.2.2 Fáze paměti	21
1.2.3 Druhy paměti	21
1.2.4 Poruchy paměti	23
1.2.5 Zapomínání	24
1.3 Autobiografická paměť	25
1.4 Umělci, kteří byli ovlivněni vzpomínkou na své dětství	27
1.4.1 Marc Chagall	27
1.4.2 Pavla Sceranková	29
1.4.3 Ivana Lomová	30
1.4.4 Tracey Emin	31
1.4.5 Adriena Šimotová	33
1.4.6 Jiří Kolář	36
2 PRAKTICKÁ ČÁST	38
2.1 Proces tvorby	42
2.1.1 Návrhy	42
2.1.2 Průběh tvorby	42
2.1.3 Fotodokumentace průběhu tvorby	44
2.2 Výsledná práce	46
2.2.1 Pohled do dále	46
2.2.2 Vytrácení	48

2.2.3	Zpovzdálí.....	50
2.2.4	Šátek.....	52
2.2.5	Ztráta kontroly.....	54
3	PEDAGOGICKÁ ČÁST	57
3.1	Vzpomínka v láhvi.....	59
3.2	Textilní vzpomínka.....	61
3.3	Společná rodinná vzpomínka.....	63
3.4	Vzpomínkové věty.....	65
	Závěr.....	67
	Seznam použité literatury.....	68
	Seznam použitých internetových zdrojů	70
	Zdroje obrazových příloh	72
	ANOTACE.....	74

Úvod

Svou diplomovou práci jsem pojmenovala názvem ztraceno a nalezeno. Jde o znovunalezení cesty k prababičce, která žila v obci Mikulovice a také o vybavení si mého bezstarostného dětství.

Diplomová práce je rozdělena na tři hlavní části. V první (teoretické) části, se zaměřuji na význam vzpomínek, jejich možné objasnění i její podněty. Dále popisuji v obrysech problematiku zastřešujícího pojmu „paměť“. Její význam, základní dělení a historii. V práci se také zabývám autobiografickou pamětí, která je propojena s tématem ztraceno a nalezeno. Značnou část první části věnuji spjatosti vzpomínání na dětství v umění, především jednotlivých umělců, kteří je zahrnuli do své tvorby. V druhé (praktické) části práce představím své vlastní zpracování tématu. Má praktická práce se skládá z pěti obrazů formátů 60x40 a je tvořena jednotlivými dřevěnými kusy, které jsou spojeny v jeden celek a mají tak vytvářet zjednodušený portrét prababičky. Nechybí fotodokumentace mých maleb včetně průběhu a návrhů. V praktické části také popíšu svůj pracovní postup. Třetí (pedagogická) část je věnována projektovým návrhům na využití a zpracování tématu se žáky základních škol.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Co je to vzpomínka?

Vzpomínka může vystupovat spontánně nebo být úmyslně vyvolána, často z důvodu, který si subjekt plně neuvědomuje. Uvádí se, že geneze vzpomínek je dvojího druhu:

1. vázané, asociativní, spontánní vzpomínky, vyvolané asociací s minulým zážitkem (např. dostaneme-li se do míst, kde jsme něco významného prožili, vyvolá to v nás vzpomínky na tuto minulost).

2. Nezávazné vzpomínky, což jsou všechny, které nebyly vyvolány vnímáním. Vzpomínky jsou tedy druhem imaginace obrácené do minulosti, jsou to představy minulých zážitků, které mnohou být více či méně intenzivní.¹

„Vzpomínka (memory) je představa oživující minulý zážitek, je provázena citovým doprovodem okamžiku vzniku a může být dále ovlivněna citovým stavem v okamžiku vyvolání, neoddělitelnost odrazu událostí a doprovodného citového stavu prokázaly experimenty s vyvoláváním vzpomínek za pomoci stimulace mozku mikroelektrodami, dávno zapomenuté a uměle vyvolané vzpomínky mají vždy silný emocionální doprovod. Je pravděpodobné, že pro většinu situací je emocionální paměť trvalejší než faktografická.“²

Nejčastěji se můžeme setkat s autobiografickými vzpomínkami. Autobiografická paměť obsahuje autobiografické vzpomínky rozmanitých obsahů. Takovými autobiografickými vzpomínkami může být naše první svatba, náš první den ve škole či v nové práci atd. Autobiografickou paměť je možné rozdělit na paměť retrospektivní a paměť prospektivní. Autobiografická paměť hraje důležitou roli v procesu uvědomování si historie jedince jim samotným. V procesu prezentace životního příběhu hraje důležitou roli, jaký význam připisuje jedinec jednotlivým autobiografickým vzpomínkám. Přesněji řečeno skutečnost, jakou hodnotu přikládá jedinec jednotlivým autobiografickým vzpomínkám, hraje významnou roli v procesu prezentování jeho životního příběhu. V autobiografické paměti se nalézají veškeré vzpomínky, které byly zprostředkovány smyslovými orgány a procesem vnímání. Dále se můžeme setkat i s falešnými vzpomínkami, jsou to jakoby živé vzpomínky na zážitek, prožitek či událost, který se však nikdy nestaly. K těmto kapitolám se dostaneme detailněji níže.

¹ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*. Praha: Triton, 2011, s. 288. ISBN 978-80-7387-443-8

² HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 689. ISBN 978-80-262-0873-0.

Pozoruhodné poznatky k tématu vzpomínek formuloval K. Jaspers (1965). Zavedl např. výraz „vzpomínkový optimismus“, kterým chtěl postihnout fakt, že vzpomínky nám umožňují zůstat jen u příjemné minulosti. ³Jaspers uvádí, že vzpomínky na prudké bolesti či afekty mizí a je vhodné rozlišovat zapomenutí nepříjemných závazků od pouhého „nemysli na to“.

1.1.1 Jak vzniká a kde se ukládá vzpomínka?

Vzpomínky považujeme za cosi éterického, ale ve skutečnosti jde o konkrétní biologická data, která se v mozku ukládají tak, jako se ukládají informace na počítačový disk. Otázkou zůstává, kam vlastně? Pokaždé, kdykoli náš mozek zpracovává novou zkušenost, je čerstvá vzpomínka nejprve uložena do krátkodobé paměti, kde zůstává aktivní po dobu zhruba 20 minut v hippokampu, načež je poté přesunuta do centra dlouhodobé paměti.

Záznamy vzpomínek nejsou kromě toho v mozku uchovávány v nezměněném stavu, ale spojují se s jinými vzpomínkami z jiného období, vyvíjejí se, obohacují se nebo ochuzují. Vzpomínky z raného dětství do 3 let nemohou být vůbec přesné, protože levá dolní prefrontální část mozku, která je nezbytná pro dlouhodobé uchovávání vzpomínek, není v tom období ještě vyvinuta, takže správné zakódování a klasifikace vzpomínek nejsou možné. Vzpomínky na toto období jsou proto vysoce fragmentární a doplněné později, protože děti mají bohatou fantazii, i s myšlenkami, které pak zaměňují za realitu. Navíc jsou děti vysoce sugestibilní a ve vzpomínku se jim mění i to, co jen okrajově zaslechly nebo viděly ve filmu nebo v televizi. Experimentálně se podařilo prokázat, že vzpomínky lze snadno vsugerovat, implantovat u dětí i dospělých. Zajímavé je, že vzpomínky na reálnou událost jsou v mozku uloženy na jiném místě než vzpomínky falešné, vsugerované. Nízkou hodnotu mají také vzpomínky vybavované v hypnóze, protože ta je založena na sugestivním působení hypnotizéra. Právě tak jsou nepřesné vzpomínky, pokud není osoba při plném vědomí. Přesnost vzpomínek závisí také na stupni pozornosti a na citovém vztahu k události. ⁴

³ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*. Praha: Triton, 2011, s. 290. ISBN 978-80-7387-443-8

⁴ Sisyfos Sisyfos: Falešné vzpomínky [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.sisyfos.cz/clanek/1050-falesne-vzpominky>

1.1.1.1 Centra paměti

Během vybavování z dlouhodobé paměti, se aktivují jednotlivé neurony, které se aktivovaly při původní zkušenosti. Jednotlivé složky vzpomínky jako zvuk, vůně, obraz nebo emoce jsou v mozku uloženy v místě, kde se tyto zkušenosti vytvořily. Naše vzpomínky nejsou tedy uloženy v jednom místě, ale jsou rozprostřeny v různých částech mozku. Díky tomu jsou naše vzpomínky uloženy trvaleji.⁵

Hippocampus (součást velkého mozku) – Spolu s thalamem se podílí na orientaci naší pozornosti a vybírání důležitých podnětů. Je klíčový při procesu zapisování důležitých vzpomínek do dlouhodobé paměti a také pro jejich následné vybavování

Putamen (bazální jádro mozku) – využíván u procedurální paměti a fyzických dovedností

Fornix (nervová klenba patřící k čichovým útvarům mozku) – zapojen v zápisu paměťových stop a rozpoznávání okolí a slov

Amygdala (část limbického systému, která generuje emoce jako vztek, hněv, strach, úzkost a další) – aktivace při ukládání a vybavování emočních vzpomínek

Prefrontální kůra – centrum, které sbírá informace a vytváří akční plán

Gyrus cinguli (část limbického laloku) – zapojuje se při učení a zpracování paměťových stop

Nucleus caudatus (ocasaté jádro, šedé prohnuté do tvaru C) - hmoty působí hlavně jako zpětná vazba při modifikaci procedurálních vzpomínek na činnost

⁵ Paměť a její centra. Wikisofia.cz [online]. [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Pam%C4%9B%C5%A5_a_jej%C3%AD_centra

1.1.2 Zkreslování vzpomínek

Jednou z příčin zkreslení (distorze) našich vzpomínek je to, že z dlouhodobé paměti si snáze vybavujeme smysluplné informace než údaje nesmyslné nebo zmatené. Lidé mají tendenci vnášet do chaotických vzpomínek určitý smysl a řád, a to na úkor jejich přesnosti. Tento proces se výrazně projevuje při reprodukci snů, jejichž obsah bývá mnohdy zcela nelogický. Lidé, kteří vyprávějí svůj sen, z něj bezděčně vytvoří vcelku soudržný příběh. Výsledky řady výzkumů nasvědčují tomu, že údaje, které si vybavujeme z paměti, mohou být značně nepřesné, nebo zcela mylné. Ukazuje se, že naše vzpomínky nejsou přesnou kopií dřívějších událostí. Při vybavování se poměrně výrazně uplatňují rekonstruktivní i konstruktivní procesy. Při rekonstrukci doplňujeme bílá místa v našich vzpomínkách pravděpodobnými údaji. Při konstrukci bezděčně vytváříme zcela nový psychický obsah, a to na základě svých dřívějších zkušeností nebo věrohodných informací získaných od druhých lidí. Tyto nové obsahy se zejména v psychiatrické literatuře označují jako konfabulace (smyšlenky).⁶

1.1.2.1 Rekonstrukce vzpomínek

Jde o doplňování informací, pomocí paměťových schémat do účelné podoby, na úkor jejich přesnosti. *Vznikají tak nepřesné vzpomínky, dotvořené smyšlenými částmi. Často se tak děje v autobiografické paměti právě u vyprávění, kde si některé části dotvoříme, aby měl příběh větší smysl. Někdy se tyto části neshodují s pravdou, což má za následek právě zkreslenou paměť⁷.*

1.1.2.2 Konstrukce vzpomínek

K vytváření vzpomínek, může docházet díky zapominání zdroje informací, vědomému lhaní, obranným mechanismům a sugesci. S konstrukcí vzpomínek souvisí syndrom falešné paměti, kdy jsou fragmenty zážitků propojeny s údaji z paměti a pak pamětní obsahy přesahují rámec přímé zkušenosti.⁸

⁶ PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003, s. 217-218. ISBN 80-200-1086-6.

⁷ VONDRÁČEK, Vladimír a Holub, František. 1993. *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Bratislava : Columbus, 1993, 129. 80-7136-030-9.

⁸ Zkreslování vzpomínek. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zkreslov%C3%A1n%C3%AD_vzpom%C3%ADnek

- a) Zapomínání zdroje informací, zapříčiňuje například neschopnost rozpoznat vlastní vzpomínky z dětství od vyprávění a sdělení z fotografií. Můžeme tak být přesvědčeni, že si i s detaily vybavujeme události dětských let, ačkoliv šlo o pouhý výmysl.
- b) Vědomé lhaní, přesněji řečeno vymyšlení nepravých historek o jejichž existenci je autor přesvědčen se mohou začlenit do paměti jako pravdivá vzpomínka (autosugesce). Toto lhaní může být součástí obranných mechanismů.
- c) Sugescí (např. v hypnóze) lze druhou osobu přesvědčit o pravdivosti objektivně nepravdivé informace.⁹

Mytomanie- je to porucha při níž postižený vypráví smyšlené příběhy, které údajně zažil. Někdy si může být lži vědom, jindy může být přesvědčen o jejich pravdivosti.

1.1.3 Rané vzpomínky

Představitelé individuální psychologie, jejímž zakladatelem je Alfred Adler (1870-1937), přistupují k raným dětským vzpomínkám z radikálně odlišných pozic než kognitivní psychologové. Při interpretaci jejich významu vycházejí z předpokladu, že z obrovského množství událostí raného dětství si člověk selektivně pamatuje ty, které jsou v souladu s jeho životním stylem, což je základní sebepojetí a životní cíl, pohled na svět a způsob zacházení s životními situacemi. Rané vzpomínky pak slouží k tomu, aby životní styl daného jedince potvrdily či ospravedlnily. Jinak řečeno, vztahují se spíše k současnosti než k minulosti. Určité zážitky z raného dětství si vybavujeme z paměti (pravděpodobně ne zcela přesně) proto, že potvrzují naše aktuální sebepojetí.¹⁰

⁹ Zkreslování vzpomínek. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zkreslov%C3%A1n%C3%AD_vzpom%C3%ADnek

¹⁰ DREIKURS-FERGUSON, Eva. *Adlerovská teorie: úvod do individuální psychologie*. Tišnov: Sursum, 1993, s. 32. ISBN 80-85799-13-8.

1.1.3.1 Raná vzpomínka spojená s dětskou amnézií

Mnoho z nás určitě vzpomíná na své dětství velmi rádo, je doprovázeno plny hezkých vzpomínek. Vyvolává v nás určité pocity, třeba jako vzpomínky na určité osoby, zážitky, vůně. Velmi rané vzpomínky si však většina z nás nepamatuje. Jak je tomu vlastně možné? Člověk si většinou nevybavuje zážitky z velmi útlého věku.

Dětská amnézie obecně popisuje jev, kdy si nelze vzpomenout na události, které se staly do tří let věku. Amnézií se více zabýval Sigmund Freud, byl první, kdo tento zvláštní jev popsal a pojmenoval. Podle něj je tato amnézie způsobena traumatickými zážitky, ty se v reakci na trauma vytěsní do nevědomí. Freud prohlásil, že dítě vzpomínky z raného věku vytěsňuje kvůli jejich sexuální povaze (kojení atp.). Studii, kterou vedla Denisa Šobková a Alena Plháková v roce 1999 mluví o tom, že děti do 9 let věku si na první roky svého života pamatují celkem dobře. Tzv. dětská amnézie se podle nich paradoxně začíná projevovat až později – čím je člověk starší, tím méně si toho z prvních let svého života pamatuje. Díky vytěsnění je zabráněno negativním reakcím, mezi které patří úzkosti. Amnézie je tedy obranným mechanismem, který by nás měl chránit. Dětská amnézie je vysvětlována více způsoby. Podle jedné z teorií má na dětskou amnézii vliv hipokampus. Hipokampus je klíčovou částí mozku zodpovídající za zapamatování informací. Podle této teorie není hipokampus přibližně do dvou let věku zralý, proto informace nejsou do paměti uloženy a nelze si je tedy později vybavit.¹¹

Podle další teorie je za dětskou amnézií zodpovědná neschopnost dítěte mluvit. Tím, že si nedokáže svoje zážitky převést do verbální podoby, si je nedokáže ani zapamatovat. Další teorie zase tvrdí, že dítě si nemůže zážitky zapamatovat, protože ještě nechápe čas a není schopno je chronologicky seřadit. V hlavně tak vzniká emocionální chaos, který nelze dlouhodobě udržet. Jiní vědci zase přišli s myšlenkou, že za amnézií stojí neschopnost dítěte uvědomit si samo sebe. Dnes je za příčinu dětské amnézie oficiálně považováno to, že děti do tří let nemají dostatečně rozvinutý hipokampus – část mozku, která je přímo zodpovědná za uchovávání informací a orientaci v prostoru.¹²

¹¹ Dětská amnézie: Proč si nevybavujeme rané vzpomínky?. *Psychologieprokazdeho.cz* [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://psychologieprokazdeho.cz/detska-amnezie/>

¹² *Mentem.cz: Dětská amnézie: fenomén, který zkoumal už slavný Freud* [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.mentem.cz/blog/detska-amnezie/>

1.1.4 Zábleskové vzpomínky

Je živým a relativně trvalým záznamem okolnosti, ve kterých jste zažili emočně nabitou, důležitou událost. Příkladem tohoto druhu vzpomínek může být exploze raketoplánu Challenger v roce 1986. Co je za tyto živé vzpomínky zodpovědné? Podle Browna a Kulika (1977) spouštějí mimořádně důležité události speciální pamětní mechanismus, který způsobuje, že vznikne trvalý záznam všeho, co jedinec daném okamžiku prožívá. Je to, jako bychom tento okamžik vyfotografovali, proto hovoříme o „zábleskové vzpomínce“. Důvodem, proč si je pamatujeme tak živě, by mohly být neustále se opakující zprávy a hovory o nich. K podobnému jevu dochází totiž i u jiných emocionálně nabitých prožitků. Uchovávání emočních vzpomínek je spojeno s působením hormonu adrenalinu a noradrenalinu, zatímco uchování normálních vzpomínek s těmito hormony spojeno není. Pokud by tedy biochemické účinky těchto dvou hormonů byly zablokovány, zapamatovali bychom si emočně nabitě vzpomínky jen s obtížemi, zatímco zapamatování neutrálního materiálu by se nezměnilo.¹³

1.1.5 Falešné vzpomínky

Z paměti se vybavují příběhy, často velmi živé a detailní, které se nestaly, subjekt si někdy není jist, zda se mu skutečně přihodily. Mohou mít různý původ, např. ve vyprávění, ve kterém se subjekt, obvykle ještě jako dítě, o sobě něco dozvěděl, ale nejsou to vzpomínky v pravém slova smyslu, tj. vzpomínky na vlastní zážitky. Jindy může být příčinou falešné vzpomínky dlouhodobá fixace subjektu na nesplněné přání, kdy se snění o splnění tohoto přání transformuje ve falešnou vzpomínku.¹⁴

Odlišit pravdivou vzpomínku od falešné je velmi složité. Poukázal na to, jak jinak muž, na něhož v úvahách o zákoutích duše „vždycky dojde“ – Sigmund Freud. Domníval se, že psychické problémy v dospělosti jsou důsledkem traumat z dětství. Ta byla sice potlačena do podvědomí, ale zcela zmizet nemohla. Usiloval o to, aby byla zpracována a řešena na úrovni vědomí. Posléze dospěl k závěru, že vše, o čem pacienti hovoří, může být přece jen alespoň trochu jinak.¹⁵

¹³ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003, s. 283-284. ISBN 80-7178-640-3.

¹⁴ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*. Praha: Triton, 2011, s. 288. ISBN 978-80-7387-443-8

¹⁵ *Vitalia.cz: Proč máme falešné vzpomínky* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.vitalia.cz/clanky/proc-mame-falesne-vzpominky/>

1.1.6 Represe

Neboli obranné mechanické vytěsnění. Tento pojem zavedl do psychologie Sigmund Freud, který jeho definici několikrát změnil. V roce 1915 Freud dospěl k závěru, že funkcí represe je udržovat nepříjemné psychické obsahy mimo vědomí, a rozlišil dva její typy:

1. Primární represe slouží k tomu, aby mentální reprezentace určitého pudového impulsu vůbec nevstoupila do vědomí.

2. Sekundární represe napomáhá tomu, aby byly mimo vědomí udržovány i různé odvozeniny a změněné projevy pudových impulsů - tzv. pudové deriváty. Mentální energie, jež je součástí vytěsněných impulsů, se transformuje v afekty, zejména v úzkost. V tomto novějším pojetí represe tedy neslouží k tomu, aby člověk určité nepříjemné zážitky zapomínal, ale k tomu, aby si nepříjemné impulsy vůbec nepřipouštěl. Freud také radikálně pozměnil svůj původní předpoklad, že hlavní příčinou vzniku neurotických symptomů jsou vytěsněné vzpomínky - zejména na trauma z dětství. Postupně dospěl k závěru, že se v mnoha případech jedná o dětské fantazie, tedy o falešné vzpomínky.¹⁶

Pojem represe se stal velmi populárním, i když jeho obsah laická, kulturní a částečně i odborná veřejnost zjednodušila a pozměnila. Vzniklo přesvědčení, že podstatou represe je schopnost zapomenout na otravné zážitky, které jsou ovšem ukryty hluboko v nevědomí a nepříznivě ovlivňují duševní dění.¹⁷

1.1.7 Teorie ztráty vodítek

Teorie ztráty vodítek (spojů, klíčů) vychází z předpokladu, že informace jsou v dlouhodobé paměti utříděny do určitých kategorií a vzájemně propojeny do sémantických - nověji konekcionistických - sítí. Spoje mezi psychickými obsahy umožňují nebo usnadňují jejich vybavování. Příčinou zapomínání je to, že se hledanou informací nepodaří v dlouhodobé paměti najít. Introspektivně je tento předpoklad potvrzován zážitkem „mám to na jazyku“, na který upozornili v roce 1966 R. Brown a D. McNeill v článku „The tip-of-the-tongue phenomenon“. Tento fenomén se projevuje tím, že si člověk nedokáže vybavit určité jméno, pojem či teorii, ačkoliv si je jist tím, že je v jeho paměti uložena. Volné úsilí působí v takové situaci spíše rušivě.

¹⁶ PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2003, s. 227. ISBN 80-200-1086-6.

¹⁷ PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2003, s. 228. ISBN 80-200-1086-6.

Správný údaj zpravidla spontánně vstoupí do vědomí poté, co o jeho vybavení přestaneme usilovat.¹⁸

„Vzpomínky a vzpomínání jsou přirozenou duševní činností člověka. Vybavování starých paměťových stop v různých souvislostech během celého života je základem lidské identity. Skutečnost, že člověk je schopen si ve své paměti znovu vybavit své dřívější a dávné prožitky a zkušenosti – co dělal, čím byl, jak vnímal různé historické události nebo jak se na nich dokonce podílel, s kým se v životě potkal, kde žil a jak na něj jeho prostředí působilo, co uměl a koho měl rád, jak prožíval své vztahy a kdo tvořil jeho rodinu, jaké byly zvyky a příběhy vyprávěné u nich doma - to vše je součástí představy člověka o sobě samém, vědomí celistvosti a kontinuity jeho života, sebehodnocení a sebeúcty, jeho vědomého já. Život provázejí neustálé změny a ve starším věku zejména četné ztráty. To co drží identitu člověka pohromadě, jsou právě jeho vzpomínky.“¹⁹

Vzpomínky jsou spjaty s pamětí a jejími procesy kódování (vštěpování), uchovávání a vybavování. Pro začlenění tématu do kontextu psychologie považuji za nutné v obrysech načrtnout problematiku zastřešujícího pojmu „paměť“. Její nezbytnost a důležitost vystihuje výrok velkého francouzského psychiatra 19. století.

J. E- D. Esquirola: „Paměť je naším jediným bohatstvím. Teprve přijdeme-li o ni, stanou se z nás skuteční žebráci.“²⁰

¹⁸ PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2003, s. 229. ISBN 80-200-1086-6.

¹⁹ JANEČKOVÁ, H.; VACKOVÁ, M. Reminiscence. Praha: Portál, 2010. s. 11. ISBN 987-80-7367-581-3.

²⁰ Studiow.cz: TRÉNOVÁNÍ MOZKU - memory jogging [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.studiow.cz/detail-kurzu/trenovani-mozku-memory-jogging-P068-20221-2022-05-30>

1.2 Paměť

Vyjadřuje neuropsychickou dispozici, bez níž by byl život člověka zcela nemožný. Nedokázali bychom uchovat a použít svou zkušenost. Bez používání paměti bychom nedokázali říci, kdo jsme, kde bydlíme, neznali bychom své nejbližší, neuměli bychom chodit a ani mluvit.

Existují různá vymezení pojmů paměť, obecně lze říci, že paměť je schopnost a proces uchovávat, organizovat a používat zkušenost, ale je přitom nutné zdůraznit rozdíl širšího a užšího pojetí paměti.²¹

Naše paměť uchovává vzpomínky na příjemné i nepříjemné chvíle. Často aniž by o to člověk sám usiloval. Paměť tak ovlivňuje to, kým vlastně jsme. Ovlivňuje naše názory, ale je i jednou ze stěžejních složek osobnosti, studnicí moudrosti, nositelem štěstí i bolesti v podobě vzpomínek. Paměť znamená být člověkem. Dělá člověka člověkem, tedy jedinečnou osobností.

1.2.1 Historie zkoumání paměti

Zájem o problematiku paměti můžeme nalézt již u antických filosofů, i když jejich přístup byl převážně spekulativní. O paměti psal již Platón, který vysvětluje fungování paměti pomocí přirovnání k voskovým destičkám, které se v té době používali pro uchování záznamu. Také Aristoteles věnoval této problematice svůj spis „O paměti a vzpomínání“.

Z raně křesťanských myslitelů se tomuto tématu nejvíce do hloubky věnoval Svatý Augustin (354-430), který se paměti zabýval v desáté kapitole své knihy Vyznání. Ačkoliv vycházel pouze z nesystematické introspekce, řada jeho postřehů na toto téma je velmi současných. Jeho přínos nebyl v mnoha směrech překonán až do devatenáctého století, kdy došlo ke vzniku psychologie jako samostatné vědy. Téma paměti se však prolínalo pracemi středověkých i novověkých filosofů včetně Tomáše Akvinského a René Descarta, aniž by však došlo k nějakému zásadnímu myšlenkovému pokroku.²²

²¹ NAKONEČNÝ, M. Psychologie. Praha: Triton, 2011, s. 426. ISBN 978-80-7387-443-8

²² Historie zkoumání paměti: Historie zkoumání paměti. *Psychologieprokazdeho.cz* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=979>

V 19. století byla psychologie brána jako samostatná věda. Tento proces pomáhala nastartovat tzv. psychofyzika, jejíž představiteli byli Gustav Fechner, Ernest Weber. Pozornost zaměřovali především na procesy sensorické, funkce kognitivní ovšem opomíjeli. Kdo první učinil zkoumání paměti je dosti obtížné, označit ovšem můžeme pět myslitelů, kteří se na přelomu 19. a 20. století zasloužili o vědecký přístup v této oblasti. Dnes jsou jejich mnohé postupy a zjištění překonány, avšak základní problémy jsou předmětem intenzivního vědeckého zájmu dodnes.

Jako první ze zakladatelů psychologie se výzkumu paměti věnoval Francis Galton (1822-1911). Byl to anglický lékař a psycholog, svými objevy ovlivnil vývoj psychologie více, než jakýkoliv jiný myslitel devatenáctého století. Galton zavedl pojem korelace, objevil fenomén regrese k průměru, což jsou dodnes základní kameny znalostí v oboru psychologie. Jeho výzkumy dotýkající se paměti jsou dnes již zastaralé. I když ve své době sehrál roli průkopníka díky zkoumání autobiografické paměti. Další z myslitelů byl Hermann Ebbinghaus (1850-1909) byl to německý filosof a psycholog, který se jako první věnoval systematickému výzkumu paměti.

Postupoval v souladu s tradicí německé psychofyziky, která kladla důraz na dobře kontrolované, precizně připravené a mnohonásobně opakované experimenty za použití introspekce. Na počátku svých výzkumů experimentálně prokázal zásadní rozdíly v zapamatování smysluplného materiálu a bezsmyslných slabik, což je jev známý i z běžné zkušenosti, který se tak stal vědeckým faktem. Dále se zabýval kapacitou krátkodobé paměti, když zkoušel, kolik bezsmyslných slabik dokáže reprodukovat bezprostředně po jejich expozici. Zjistil, že je schopen reprodukovat 6-7 bezsmyslných slabik, avšak 8-9 jednoslabičných slov a 10-12 číslic. Zabýval se rovněž tím, jak přispívá počet opakování k zapamatování. Zjistil, že vztah mezi počtem pokusů a zapamatováním je v zásadě lineární. Dále zkoumal průběh zapomínání v čase. Zjistil, že zapomínání je mnohem rychlejší bezprostředně po naučení se a jeho rychlost se postupně snižuje. Na základě těchto experimentů vytvořil takzvanou křivku zapomínání, která je dodnes uznávána jako platná.²³

²³Historie zkoumání paměti-Francis Galton: Historie zkoumání paměti. Psychologieprokazdeho.cz [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=979>

Theodule Ribot (1839-1916) vycházel z tradice francouzské psychologie. V roce 1881 vydal útlý spis o „Nemoci paměti“, která se zabývá poruchami paměti. V kapitolách této práce můžeme nalézt poruchu paměti zvanou amnézií, hypermnézií, falešnou paměť, atd.

Hugo Münsterberg (1863-1916) byl německý psycholog známý především jako průkopník aplikované psychologie, včetně průmyslově-organizační, klinické a forenzní psychologie.²⁴ Podílel se na Ebbinghausových experimentech s pamětí. Posledním průkopníkem zkoumání paměti byl britský psycholog Frederic Barlett (1886-1967), který byl prvním profesorem experimentální psychologie na univerzitě v Cambridgi. Jeho experimenty se více přibližovali situacím z běžného života, zabýval se převážně reprodukcí vzpomínek.

²⁴ Biography of Hugo Münsterberg, Applied Psychology Pioneer. Verywellmind.com [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/hugo-munsterberg-biography-2795512>

1.2.2 Fáze paměti

1. Vštípení (kódování) – informace do paměti ukládáme v různé formě, např. vizuální, akustické, sémantické

2. Uchování (podržení) – pro uchování informací je efektivní, když jsou informace v nějakém smysluplném celku. Snadno vybavitelné informace jsou ty, které mají pro nás určitý význam a ten je dán motivací, osobními potřebami či spojením se silnějším zážitkem. Dále si lze lépe zapamatovat to, co se člověk učí záměrně systematicky, nebo spojení učiva s příkladem a s praxí.

3. Vybavení (reprodukce) – rozlišujeme dva typy vybavení

a) znovupoznání- rozpoznání podmětů a jejich odlišení od nových a neznámých

b) reprodukce- proces rekonstrukce zapamatovaného

1.2.3 Druhy paměti

1. Senzorická paměť' - neboli ultrakrátká je nejkratším druhem paměti. Slouží nám k velmi krátkému uchování naší senzomotorické zkušenosti, toho, co vnímáme našimi pěti smysly. Doba, po kterou zůstává zachycená informace v této paměti uložená činní pouze několik sekund.

2. Krátkodobá paměť'- v této paměti uchováváme vědomé informace. Jsou to informace, které jsou právě aktuální. Přečtený text, zachycená věta apod. Informace do krátkodobé paměti přicházejí buď z naší senzorické paměti, nebo z naší dlouhodobé paměti. Pro každodenní fungování je při tom velmi důležitá. Právě v rámci ní se totiž odehrává většina psychických procesů. Při řešení aktuálních problémů je tak využívána právě krátkodobá paměť'. Informace se zde uchovávají 20 sekund, také počet informací, které jsme si schopni zapamatovat najednou je omezen zhruba na 5-9 prvků. Pokud bychom ovšem chtěli informace z krátkodobé paměti přesunout do dlouhodobé, je nutné její opakování. ²⁵

²⁵ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003, s. 285. ISBN 80-7178-640-3.

3. Dlouhodobá paměť²⁶- je pasivní a vzniká v našem vědomí. Veškeré informace, které jsou pro nás důležité, se zde ukládají a my je můžeme kdykoliv oživit. Ukládání informací trvá 30 minut a může být buď mechanické, kdy se aktivně snažíme něco si zapamatovat nebo bezděčné, kdy si něco zapamatujeme a ani si toho nejsme vědomi. Nejlépe se nám pamatují informace, které jsou citově zabarvené, ty si totiž pamatujeme často a jen obtížně je tak můžeme zapomenout. Dlouhodobá paměť je prakticky neomezená a rozvíjí se od 4 let.

Informace, které musíte vědomě zapamatovat, jsou známé jako *explicitní paměť*, zatímco informace, které si nevědomky a bez námahy zapamatujete, jsou známé jako *implicitní paměť*. Zatímco většina informací, které najdete o paměti, má tendenci se zaměřit konkrétně na explicitní paměť, vědci se stále více zajímají o to, jak implicitní paměť funguje a jak ovlivňuje naše znalosti a chování.²⁶

Implicitní paměť

Také známá pod názvem nedeklarativní paměť či procedurální paměť, obsahuje všechno, co si nevybavujeme vědomě. Patří sem například emoční a jazyková paměť. Implicitní paměť se vztahuje k paměti, která se projevuje jako zlepšování v některých percepčních, motorických nebo kognitivních úkolech, přičemž nemáme vědomou vzpomínku na to, co k tomuto zlepšení vedlo. V případě amnézie selhává explicitní paměť- obzvláště vybavování a rozpoznávání údajů - avšak implicitní paměť je obvykle zachována. To napovídá, že mohou existovat dva oddělené systémy uchování pro explicitní a implicitní paměť.²⁷

²⁶ Implicitní a explicitní paměť. *Reoveme.com* [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://cs.reoveme.com/naucte-se-rozlisovat-mezi-implicitni-a-explicitni-dlouhodobou-pameti/>

²⁷ ATKINSON, Rita L. Psychologie. Praha: Portál, 2003,s.286. ISBN 80-7178-640-3.

Explicitní paměť

Týká se paměti, která se projevuje ve vybavování nebo rozpoznávání, kdy si vědomě snažíme vzpomenout si na minulost.²⁸ Existují dva typy explicitní paměti. První nazýváme jako epizodická, jedná se o dlouhodobé vzpomínky na konkrétní události, jako je to, co jsme měli včera k obědu, nebo vzpomínka na střední školu.

Epizodická paměť slouží podle Tulvinga k uchování a vybavení si událostí nebo příhod, které jsou prostorově umístěny, časově datovány a subjektivně prožívány. (Tulving, 1972.)²⁹ Druhá sémantická paměť, jedná se o vzpomínky na fakta, pojmy, jména a další obecné poznatky.

1.2.4 Poruchy paměti

- a) hypermnézie** - jde nejčastěji o zvýšenou vybavnost, většinou na úkor ostatních složek paměti
- b) hypomnézie** - oslabení paměti, buď v jejích částech či celku
- c) amnézie** - ztráta paměti obvykle na určitý časový úsek
- d) paramnézie** - se projevuje v poruše přesnosti a jistoty, většinou bývá spojena s poruchami jiných psychických kvalit

²⁸ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003, s. 286. ISBN 80-7178-640-3.

²⁹ PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003, s. 205. ISBN 80-200-1086-6.

1.2.5 Zapomínání

Většina lidí si uvědomuje, že si ze svých školních vědomostí a osobních zážitků pamatuje poměrně málo. Lidé vyššího věku znepokojeně pozorují, že stále častěji zapomínají jména a obtížněji se učí. Je zřejmé, že mnohé údaje, které jsme uložili do paměti, se z ní postupně ztrácejí nebo je v ní nedovedeme najít. Zapomínání však nelze pokládat za jednoznačně nežádoucí proces. Je pravděpodobné, že chrání mozek, respektive mentální kapacitu, před zahlcením a přetížením. V psychologii existuje řada teorií, které se pokoušejí proces zapomínání vysvětlit. Patří k nim teorie rozpadu pamětních stop, teorie interference, účelného zapomínání a ztráty vodítek (klíčů, spojů). V posledních letech probíhá velmi kontroverzní diskuse kolem tzv. represe, což je hypotetický obranný mechanismus, kterým především psychoanalytici vysvětlují zapomínání traumatických zážitků. Dále se zdá, že v ultrakrátké, krátkodobé a dlouhodobé paměti probíhá zapomínání odlišně a řídí se rozdílnými principy.³⁰

Německý filosof a psycholog Herman Ebbinghaus (1850 - 1909) patřil mezi průkopníky ve výzkumu paměti. Pomocí celé řady experimentů vytvořil tzv. Ebbinghausovu křivku zapomínání. Z jejího průběhu je patrné, že nejvíce zapomínáme v prvních několika hodinách po naučení se informací. V následujících dnech již naopak k výrazné redukci zapamatovaného obsahu nedochází. Zapomínání je ovlivněno řadou faktorů. Patří mezi ně proces učení, paměť a její poruchy, či například spánek, v rámci kterého dochází k třídění informací a má tedy i vliv na procesy zapamatování a zapomínání.³¹

³⁰ PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2003, s. 223-224. ISBN 80-200-1086-6.

³¹ Zapomínání. *Studium- psychologie.cz* [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/obecna-psychologie/9-zapominani.html>

1.3 Autobiografická paměť

Považuji vyzdvihnout v této diplomové práci tento druh paměti za klíčový. Tento druh paměti je propojen s tématem ztraceno a nelezeno. Ve své práci znovu objevuji dávno zapomenuté vzpomínky na svou prababičku. Autobiografická paměť zahrnuje proces zapamatování, ale i zapomínání. Ne všechny události se dají udržet v paměti. Důvod, proč zapomínáme, je velmi prostý a hraje zásadní roli v běžném životě.

Autobiografická paměť představuje osobní vzpomínky v časové posloupnosti. Jsou to hlavní události života člověka, např. narození dítěte, vstup do školy nebo do zaměstnání. Tato paměť obsahuje i tzv. zábleskové vzpomínky. Je to paměťová vzpomínka jako fotografická momentka, jež vzniká pod vlivem silného emočního náboje události. Je pro ni typické uchovávat událost spolu se všemi kontextovými podrobnostmi (při sdělení o úmrtí blízké osoby si člověk zapamatuje osobu, zvuk hlasu, vůni a teplotu v místnosti apod.) a podléhá zapomínání, tj. snižování počtu podrobností.³²

Tato paměť má spoustu specifických zvláštností. Jedná se například o absenci vzpomínek na události z raného dětství, neschopnost vyvolat vůlí požadovanou vzpomínku či naopak nemožnost zbavit se vzpomínek nepříjemných. Vybavení se často děje mimovolně. Dalším otazníkem je fenomén *déja vu* – pocit, že už jsme danou situaci v minulosti prožili (Draaisma, 2009).

Pozoruhodná je i schopnost autobiografické paměti integrovat do sebe tzv. falešné vzpomínky, iluze o našem životě, které jsme sami neprožili, ale zabudovali jsme je do našeho života (Čermák, 2004). Na toto specifikum se zaměřila např. Elizabeth F. Loftusová. V jejím nejnámějším experimentu byl čtrnáctiletý Chris za spoluúčasti své matky a staršího bratra informován o několika událostech ze svého dětství. Jeho úkolem bylo vzpomenout si během několika dní na co nejvíce detailů. Jedna ze situací - historka o tom, jak se Chris ztratil v supermarketu - byla zcela smyšlená. Přesto si Chris postupem času vybavoval čím dál tím více podrobností, o jejichž pravdivosti byl pevně přesvědčen. (Loftus & Pickrell, 1995).³³

³² HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

³³ *Psychologon: Autobiografická paměť a její přínos do teorii paměti* [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.psychologon.cz/component/content/article/14-psycholog-online/455-autobiograficka-pamet-a-jeji-prinos-do-teorii-pameti>

Většina vzpomínek autobiografické paměti je narativního charakteru. To znamená, že mají formu příběhů či jejich útržků (Čermák, 2004). Většinou mívají podobu mentálních obrazů promítajících se jako film. Vzpomínky jsou uchovány na různé úrovni abstrakce, často bývají zachyceny i velmi specifické detaily (Conway, 2001). Zajímavé je, že narativní charakter vzpomínek vzniká až jejich rekonstrukcí, která se ale děje zcela automaticky během vybavování. Zapamatování je totiž kusé a mlhavé, obsahuje spoustu prázdných míst. Ta člověk mimovolně doplňuje podle předpokládaného kontextu. Tak se z pasivního procesu vybavování vzpomínek stává aktivní činnost. Člověk sám v každé konkrétní životní situaci konstruuje svou minulost jiným způsobem. Části životního příběhu jsou neustále modifikovány a transformovány, stejně, jako se neustále mění naše pojetí vlastního Já. Upravujeme vlastní životní příběh tak, aby odpovídal naší momentální představě o nás samotných (Čermák, 2004).³⁴

Jedním z odborníků, který se dlouhodobě zabývá autobiografickou pamětí, je Martin A. Conway. Ten ji roku 1993 ve spolupráci s Davidem Rubinem definoval jako paměť pro životní události. Jejím klíčovým aspektem je provázanost s konceptem vlastního Já, tedy s tím, jak sami sebe vnímáme a definujeme, s našimi emocemi, postoji, osobními cíli a motivací. Díky tomuto propojení není autobiografická paměť pouze pasivní zásobník vzpomínek, ale významně ovlivňuje naše další vnímání a zpracování nových událostí.³⁵

³⁴ *Psychologon: Autobiografická paměť a její přínos do teorií paměti* [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.psychologon.cz/component/content/article/14-psycholog-online/455-autobiograficka-pamet-a-jeji-prinos-do-teorii-pameti>

³⁵ Conway, M. A. & Rubin D. C. (1993). The structure of autobiographical memory. In Collins, A. E., Gathercole, S. E., Conway, M. A. & Morris P. E. M. (Eds.) (1993). *Theories of memory*. Hillsdale, NJ: Erlbaum

1.4 Umělci, kteří byli ovlivněni vzpomínkou na své dětství

Ve své práci se zabývám tématem vzpomínky na dětství a jejich vybavování. Považuji tedy za vhodné zmínit pár umělců, kteří se zabývají příbuznou tematikou, přiblížit jakým způsobem pracují a které techniky si k práci zvolili. Nejspíše se nebudu mýlit, když napíšu, že spousta umělců se zabývá tématem vzpomínek, ať už je to vzpomínka na dětství, prarodiče, rodiče, domov kde vyrůstali, či oblíbené místo, atd. Proto zde uvádím jen pár umělců, kteří mi byli svou tvorbou sympatičtí, nebo mě v mé práci inspirovali.

1.4.1 Marc Chagall

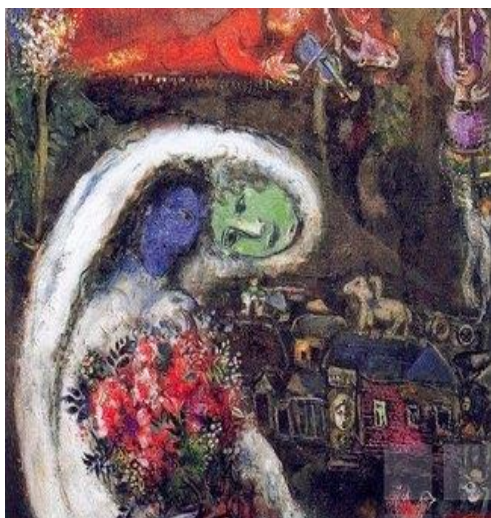
Jeden z nejvýznamnějších malířů 20. století, také knižní ilustrátor narozen v roce 1887 v běloruském Vitebsku, umřel v roce 1985 ve Francii. Chagall pocházel z chudé židovské rodiny. Své obrazy skládal spíše na základě citových a poetických asociací než na pravidlech obrazové logiky. Díla byla ovlivněna dětskými a židovsko-ruskými mystickými a náboženskými představami. Tvorbu můžeme řadit hned do několika kategorií moderního umění. V Paříži před první světovou válkou byl členem avantgardních uměleckých hnutí. Jeho pojetí se však směřům jako byl kubismus a fauvismus vymykal. Úzce spolupracoval s pařížskou školou a jeho představiteli. Jeho obrazy překypují vzpomínkami na dětství a také zůstal věrný tématům, kterými se zabýval už ve své vlasti.

Díla jako *Rusku, oslům a ostatním* (1911, Paříž, Musée d'Art Moderne) a *Já a vesnice* (1911, New York, Museum of Modern Art) znázorňující fantastické, vznášející se postavy, které v odpoutání se od země ruší perspektivní prostorovost a způsobují dokonalé oddělení od základní plochy obrazu.³⁶ Chagall sám sebe (někdy společně se svou ženou) stylizoval do role pozorovatele, který se dívá na svět skrze okno z barevného skla.

³⁶ *Malířské umění od A do Z: dějiny malířského umění od počátků civilizace*. 2. vyd. Přeložil Naďa BENEŠOVÁ. Čestlice: Rebo, 2006, s. 324. ISBN 80-7234-643-1.

Já a vesnice

Obraz Já a vesnice namalována roku 1911, vyobrazuje jeho rodné město Vitebsk. V obraze se objevují prvky kubismu. V díle je vše vybaveno určitým významem, který je mnohem hlubší než každodenní chápání slova „vesnice“. Na obraze můžeme spatřit hlavu jehněte, která je překryta dojením krávy, což je typické pro život na vesnici. Dále můžeme na obraze vidět vesnici, ve které jsou některé barevné domy obráceny vzhůru nohama, muže s kosou a dívku, která chodí vzhůru nohama. To vše není nic jiného než jasně vzpomínky na muže se zelenou tváří, oblečeného v ruských šatech s křížem na krku. V ruce drží větvičku nebo kmen malého stromu, přitom se dívá do dálky. Můžeme se domnívat, že tento muž je právě sám autor, který s úctou vzpomíná na své dětství.³⁷

Obr. 1. *Rusku, oslům a ostatním* (1911)

Obr. 2. *Já a vesnice* (1911)

³⁷ Marc Chagall. *Uobjournal.com* [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://cs.uobjournal.com/2394-description-of-the-painting-by-marc-chagall-i-and-th.html>

1.4.2 Pavla Sceranková

Narozena (1980) pochází z Košic ze Slovenska. Od roku 2000 je umělkyní působící v České republice. Úspěšně absolvovala magisterské studium v oboru Intermediální tvorba na Akademii výtvarných umění v Praze. Dnes ji můžeme směle zařadit mezi významné osobnosti současného umění. Tvoří převážně kinetické objekty a videoperformance, které autorka označuje jako „video sculpture“. Je pro ni zásadní fyzický vztah mezi vytvořeným objektem a sama sebou či divákem na výstavě. Její práce jsou často spojené s pamětí či vzpomínkami na dětství.

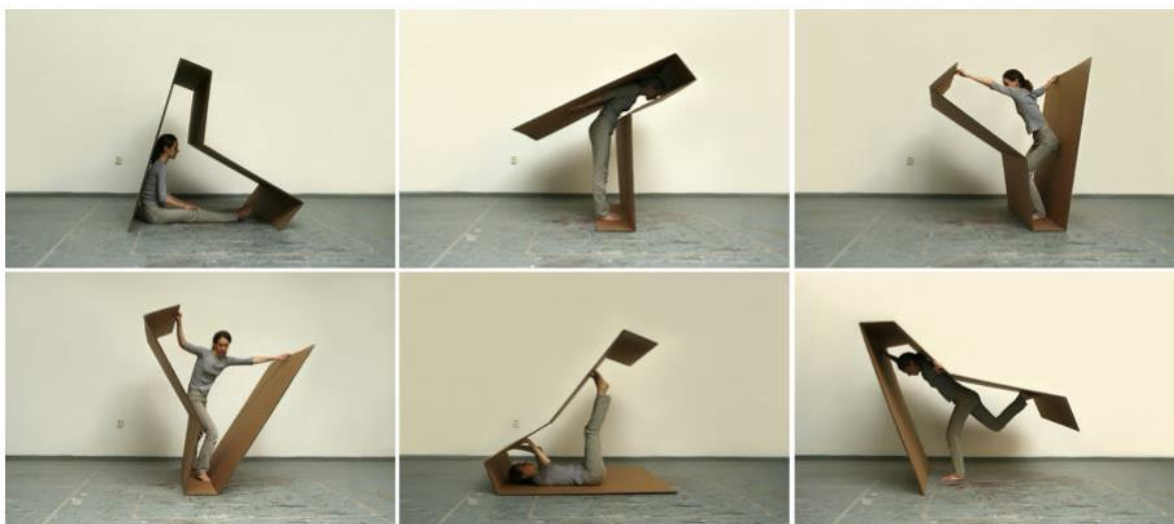
Například „babiččin byt“ (2007), je sestaven s různých desek a tvoří půdorys babiččina domu. Dílo má připomínat ne jen byt sám o sobě, ale zřejmě i chvíle strávené v něm. Další její práci, která se odkazuje na práci se vzpomínkami je „Bunkr“(2006). Je vzpomínkou na křeslo v obývacím pokoji rodičů, ve kterém se jako malá schovávala. Pro tvorbu Scerankové je příznačný osobní přístup založený na vysoké míře citlivosti. Sama říká, že otevřenost je důležitým předpokladem k uchopení jejího díla divákem. Podle Pavly Scerankové netřeba spekulovat. Jenom se dívat, hrát si a být.³⁸

Autorčiny práce jsou mi velmi sympatické a do jisté míry zde nalézám určitou inspiraci. Nejvíce se vidím v díle „babiččin byt“. Autorka zde využívá různé kusy dřeva a pomocí skládání vytváří jakýsi půdorys bytu. Má práce je postavena na stejném principu, z různých kusů dřeva skládám prababiččin portrét. Tento materiál nacházím v domě po prababičce.

Obr. 3. P. Sceranková, *Babiččin byt, různé desky, 350×280×30 cm, (2007)*

³⁸ Pavla Sceranková. *Artalk.cz* [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2011/04/04/s-pavlou-scerankovou-o-energii-skryte-ve-vecech-a-detskych-hadankach/>

Obr. 4. P. Sceranková, *Bunker*, fotoperformance, 6 barevných fotografií A5, (2006)

1.4.3 Ivana Lomová

Autorka pochází z Prahy a narodila se roku (1959). V osmdesátých letech začínala jako ilustrátorka pro časopisy, noviny, knižní vydavatelství a věnovala se rovněž kreslenému filmu. Její tehdejší práce tvořené převážně technikou pastelů lze popsat jako sebeironické a autoreflexivní obrazy plné vtipných nápadů a osobitého humoru. Zlomový moment v tvorbě Lomové nastal v roce 1997, kdy začala malovat podle fotografií z dětství. Její tehdejší výstava s názvem „Život je dobrý“ je jakýmsi propojením mentálního a fotografického obrazu.

Zajímalo ji spojit "objektivitu" fotografického snímku se subjektivitou vlastních vzpomínek. Navíc pastel, materiál, s nímž stále ještě v této době pracovala, subjektivní složku podporoval. Nicméně zkušenost s vizuální informací, kterou nabízí fotografický snímek, měla vážný dopad na další umělecký vývoj Ivany Lomové. Navenek realisticky působící fotografie je velmi záhadným fenoménem, protože "skutečnost" je zde předvedena pouze jako "čirá vizualita", tedy způsobem, jakým skutečnost nikdy ve skutečnosti nevnímáme. Irealita reality fotografického snímku Ivanu Lomovou fascinovala a tato fascinace se stala jedním z důležitých základů její další tvorby.³⁹

³⁹ Ivana Lomová. *Lomova.com* [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <http://www.lomova.com/cs/texty/10-nekolik-slov-o-tvorbe-ivany-lomove/>

Témata, která si vybírá, souvisí s jejím životem, s rodinou, s přáteli. Zejména obrazy zachycují rodinné oslavy, svátky nebo portréty rodičů a také vzpomínky na dětství. Jeden z jejich obrazů se přímo jmenuje „Dětství“. Na obraze je vyobrazen bazén, ve kterém můžeme nalézt dítě, a okolo něj na pevnině se nacházejí nejspíše rodiče, kteří odpočívají na lehátku.

Obr.5. I. Lomová, *Dětství* (2002)

Obr.6. I. Lomová, *Pod dekou* (2000)

1.4.4 Tracey Emin

Britská umělkyně narozena (1963) v Londýně. Nejdříve studovala na Maidstone College of Art a později také na Royal College of Art v Londýně. V této době se velmi zajímala o expresionismus, který byl ovlivněn jejími pracemi. Žádné práce z této doby se nedochovaly, neboť je sama zničila, po té co prodělala potrat. O několik let později se vrací zpět k umění, které má docela jinou osobní vypovídající hodnotu.

Její první samostatná výstava, která se konala v roce 1993 v galerii White Cube, byla nazvána „My Major Retrospective“ (Moje velká retrospektiva) a zahrnovala celou řadu osobních věcí a fotografií zničených maleb. Emin v této výstavě zcela jedinečným a zajímavým způsobem odhalila svoje myšlení a minulost, což ji staví zcela na jinou úroveň ostatních konceptuálních umělců.⁴⁰ I další její samostatné výstavy potvrdili její status přední umělkyně dnešní doby. Například výstava nazvaná „I Need Art Like I Need God“ (1997), konaná v South London Gallery, nebo výstava „Everyone I Have Ever Slept With“ (1963-1995).

⁴⁰ Tracey Emin. *Artmuseum.cz* [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1421

Proč se vlastně zmiňuji o této autorce Tracey Emin ve svém díle „May Dodge, My Nan“ popisuje vzpomínky na dětství. Toto jméno jsem zaregistrovala už na střední umělecké škole, kdy nám profesor představoval umělce současné doby a mezi nimi se právě objevila tato autorka. Její práce mě oslovila natolik, že dodnes sleduji její umělecký rozvoj. Její některé práce jsou, až příliš provokativní a odvážné v čemž nacházím jakési zalíbení. Na Emin se mi líbí, že dokáže vyprávět o zajímavých událostech svého života velmi upřímně a bez jakýchkoliv příkras a její život je tak přetransformován do uměleckého díla.

Práce May Dodge, My Nan se skládá z pěti samostatně zarámovaných prvků připevněných na stěně, dvou fotografií z rodinného alba, dvou relikvií a stránky textu. První fotografie pořízena z 60. let v černobílé barvě ukazuje malou dívku (Emin) a babičku v zahradě. Druhá barevná fotografie ukazuje babičku a Emin jako mladou dívku obývající prostor kuchyně. Dále si může všimnout koláže, starý kousek ubrusku doprovázen výstřižkem zrzavých koťátek s titulkem „Timmy, Leo a Squashie krásně pózují do kamery“. Pod koláží můžeme vidět skleněnou krabičku s otvory ve skle po obou stranách, kde se nachází podomácku vyrobený voňavý pomander s hlavou panenky. Eminova babička vyrobila tento předmět z bavlněných látek naskládaných přes vonnou nádivku, která je zakončena plastovou hlavou panenky. Jako poslední zde můžeme vidět ručně napsaný dopis.

Obr.7. T. Emin, *May Dodge, My Nan* (1993)

1.4.5 Adriena Šimotová

Jedna z nejvýznamnějších osobností českého výtvarného umění (1926- 2014). Její tvorba se zabývala hlubokým zájmem o člověka, síť vztahů a symboliku lidského těla. Opustila klasickou malířskou techniku a různými technikami zpracovávala papír a textil. Spolu s manželem J. Johnem, byli členové umělecké skupiny UB12 a rovněž byla členkou uměleckého seskupení malířů skupiny G7.

Přestože se dílo Adrieny Šimotové točí prakticky kolem stále stejného tématu, je obdivuhodné, jakými proměnami procházelo. Srovnáme-li například práce z období let sedmdesátých s díly let posledního desetiletí života, je zde viditelný veliký rozdíl, i když obě etapy se týkají filozofie bytí člověka. Ranější díla vypovídají více o tělesnosti a přímém zážitku s hmotou (i když zároveň naznačují spirituální přesahy). Objekty jako *Osamělost* (1977) či *Podpírání* (1984) jsou svým způsobem narativnější: můžeme zde číst více mimetických záchytných bodů, poukazujících k obsahovému sdělení. Postupem doby ale narůstá tendence k většímu abstrahování reálných tvarů a sílí cesta k „odhmotnění“ jak formálnímu, tak myšlenkovému (*Intimní stav bez tíže*, 1992). Vše je prchavější, daleko méně postižitelné a popsatelné a stále křehčí. Tělesnost ale nevymizela, i když je subtilnější a těkavější. Čitelné znázornění figur nebo objektů se střídá s tvary, o jejichž vztahu k realitě hovoří často jen název (*Velké zrcadlo*, 1990). Ke konci života autorky je pak ona prchavost dokonána – jako by to nebyla výpověď o světě z masa a kostí (Vyjevování, 2010). Tvary sublimují a rozplývají se v kosmickou vířivou prahmotu – stávají se nestmelenými, oblačnými, těkavě poletavými částicemi. Šimotová jako by vyřkla stará biblická (ale v zásadě vědecky dnes dokazatelná) slova: „prach jsi a v prach se obrátíš“.⁴¹

Já se budu zabývat tvorbou A. Šimotové, kde zmiňuje téma vzpomínek na dětství. Řadu vzpomínek si autorka spojuje se svou babičkou, která byla původem z francouzské části Švýcarska. Její tvář zanesla do své práce “ *Paměti rodiny*“, který vznikl v devadesátých letech 20. století.

⁴¹ *Artlist.cz: Adriena Šimotová* [online]. Ivona Raimanová, 2015 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/adriena-simotova-934/>

Cyklus Paměti rodiny

Autorka nemaluje podle předlohy reálné fotografie zobrazující skutečné její kdysi žijící rodiče. Autorka cyklus vytváří tak, že různé části lidského obličeje na papíře či plátně frotuje a pak z části nebo zcela domalovává. Jsou vytvořeny otiskováním či sypaním pigmentů přes papírové matrice. Její práce jsou odrazem setkání se členy rodiny skrze jejich vyvolání v mysli. Mohli bychom je popsat jako duševní otisky, vyvolané z přímých či zprostředkovaných vzpomínek. V cyklu používá výrazné tóny červené a modré barvy. Barvy zastupující výraz naší *emocionality* „odpovídají optickému zákonu vzájemně se vyvolávajících komplementárních barev, psychickému zákonu vzájemně se vyvolávajících emocí. Poté, co člověk dlouho setrval v trýznivém ladění – temně modrofialová barva, touží psyché a náš zrakový orgán spolu s ní po světle oranžové, která vyjadřuje velikonoční radost.“⁴²

Cyklus Paměť rodiny autorka spojuje se zážitky s dětstvím, jež jí byly inspirací ve smyslu tehdejší prožívané snové vizuality. Také úzkostné sny, které autorka mívala v dětství, doprovázejí tento cyklus.

Obr. 8. *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*

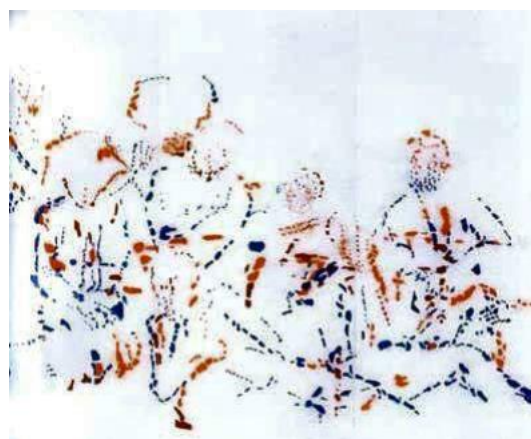

Obr. 9. *Cyklus Paměti rodiny III-VI, (1995)*

⁴² Riedl, Ingrid. *Obrazy v terapii, umění a náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-531-8

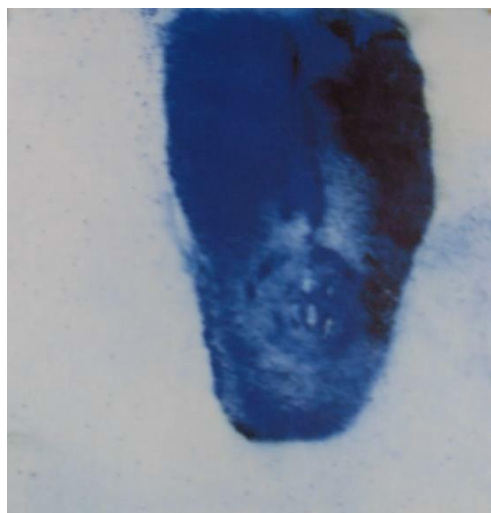
Obr. 10. *Cyklus Paměti rodiny V, skupina A, (1995)*

Obr. 11. *Cyklus Paměti rodiny VI, skupina B, (1995)*

Cyklus Vrácení podob

Tato práce tvoří osm portrétů, které se nezakládají na jasně zřetelných podobách konkrétního člověka, jde spíše o bloumavé hledání ve vzpomínkách každého z nás a to ne na základě vybavení si konkrétní barvy očí blízkého člověka jako spíše o vybavení si pocitu, vůně, hudby, barvy, jež se k danému člověku váže a o to více jej ve skutečnosti identifikuje v návaznosti s naším osobním vnímáním. Osmidílný cyklus je vytvořen na základě pocitů, zážitcích, které autorka s danou osobou prožila. Některé tváře v nás můžou vyvolávat pocit strachu.

Obr. 12. *Cyklus Vracení podob, (1997)*

1.4.6 Jiří Kolář

Další autor, kterého zde zmiňuji je J. Kolář (1914-2002) básník, překladatel, dramatik, sběratel umění. Je jedním z nejvýznamnějších českých výtvarníků a autorem mnoha originálních výtvarných technik. Jeho umělecké práce mě nepřestávají bavit, pokaždé zde nalézám nové inspirace pro tvorbu jak mou vlastní, tak i práci z pohledu pedagoga. Jiří Kolář se ve svých pracích odkazuje na vzpomínky z dětství pomocí symbolů, které se k němu vztahují. Také se ve vzpomínkách odkazuje na sociální podmínky, ve kterých vyrůstal. Kolář pocházel z dělnického prostředí, otec byl pekař a matka prادلena. Jeho reliéfní koláže odrážely prosté domácí prostředí. Kolíky na prádlo, vařečky, mlýnek na maso, valchy byly symbolickým odrazem onoho chudého světa, ze kterého autor pocházel. Stejný význam měly i textilní koláže, skládané z pruhovaných povlaků na peřiny, deček a výšivek. Jak už bylo zmíněno J. Kolář se odkazuje ve vzpomínkách na symboly např. jablko- motiv z dětství, vejce- symbol počátku života.

Jedním ze základních témat Jiřího Koláře bylo jablko. Říkal, že když se narodil, tak tatínek zasadil jablůnku. Proto se pro něj jablko stalo důležitým symbolem zrození a zrání, ke kterému se mnohokrát vracel. Ztvárňoval ho v různých variantách a

velikostech.⁴³ Největší z nich můžeme spatřit v Novém muzeu v Norimberku. Důležitou součástí těchto prací jsou názvy, které dokládají obdivuhodnou představivost a často se stávají básnickým vyjádřením.

Obr. 13. *Stupínek vítězů, (1969)*

Obr. 14. *Hvězdné jablko, (1973)*

Jedna z Kolářových vzpomínek na dětství se odrazila v jeho tvorbě symbolických objektů. „Když jsem býval v dětství nemocen, zavalovaly mě obrovsky zvětšené věci. V mém vědomí zůstaly proto gigantické předměty symbolem čehosi, co člověka zavalí. Například bolesti, ale také myšlenka, která tě posedne. Proto mě vždy zajímaly Magrittovy obrazy, v nichž jablko nebo růže vyplňují celý pokoj.“⁴⁴

Chiasmáže často odkazovaly k motivu kruhu – kola, který Kolář považoval za osudový. Už v dětství ho fascinovaly loukotě kola, rozbíhající se od středu všemi směry jako paprsky. Pevně poutané k bodu, kolem něhož se točí. Kruh propojoval nejen jeho svět dětství, dospívání a staří, ale chápal ho i jako pojítka lidského s kosmickým.⁴⁵

⁴³ Jiří Kolář (1914 - 2002) - HVĚZDNÉ JABLKO - Lot 86 | VEČERNÍ AUKCE 2016 | Výstavy a aukce | Arthouse Hejtmánek. Arthouse Hejtmánek - galerie a aukční dům [online]. Dostupné z: <https://www.arthousehejtmank.cz/cs/vystavy-a-aukce/vecerni-aukce-2016-16/seznam-del/hvezdne-jablko-4633/>

⁴⁴ LAMAČ, Miroslav, Milada MOTLOVÁ, Raoul-Jean MOULIN, Jiří PADRTA, Vladimír KARFÍK a Běla KOLÁŘOVÁ. Jiří Kolář. Praha: Odeon, 1993, s. 135. ISBN 80-207-0427-2.

⁴⁵ LAMAČ, Miroslav, Milada MOTLOVÁ, Raoul-Jean MOULIN, Jiří PADRTA, Vladimír KARFÍK a Běla KOLÁŘOVÁ. Jiří Kolář. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-207-0427-2.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Název Ztraceno a nalezeno je odkazem mých útržkových vzpomínek, které si vybavuji v paměti, ve starých fotografiích, či vyprávění příběhů od rodinných příslušníků. Znovu nalézám ztracené vzpomínky na svou prababičku, její domov a také na obec Mikulovice, kde jsem jako dítě hodně často bývala. Tyto vzpomínky jsou mi znovu vybavovány při pohledu na starý nábytek uchovaný na půdě.

To že jsem měla jedno z nejužasnějších dětství, jsem si pořádně začala uvědomovat díky mé práci. Od roku 2019 jsem se stala učitelkou a vychovatelkou školní družiny na základní škole. Každý den jsem v kontaktu s velkým množstvím žáků, hlavně ve školní družině, kde mám možnost s nimi trávit dostatek času. Nikdy bych však nevěřila, že dnešní děti jsou úplně na jiné úrovni, než jsem byla před pár lety já. Je to až neuvěřitelné, jak se může dětský svět za 18 let tak změnit. Jako dítě jsem si často hrávala venku se svými kamarády, nebo mladším bratrem. Slovo nuda jsme neznali, často jsme přišli k večeři pozdě a pak následoval několikadenní zákaz pobytu venku, neboli „zarach“. Dnešní děti by se nám vysmály. V té době jsme neměli mobilní telefony, nebo počítač abychom si mohli říct, že nám to vlastně nevádí. Museli jsme pomáhat rodičům doma.

Ovšem to nejlepší na mém dětství byly výlety do obce Mikulovice. Jako dítě jsem tam jezdila velmi často za kamarády, zdejší atmosférou a hlavně za prababičkou. Tu si pamatuji do svých 8 let, než umřela. Ještě pár let jsem tam jezdila za tetou, než se odstěhovala. Dům se pak nějakou dobu pronajímal a před pár lety se prodal. Tehdy, když se dům vyklízel k prodeji, byla jsem tam naposledy. Vidím to jako dnes, procházela jsem se místnostmi, kde jsem si jako dítě hrávala. Staré skříně stály pořád na svém místě, tak jako před lety, když jsem se tam schovávala. Toaletka se zrcadlem měla na sobě stále nalepené nálepky ze žvýkaček. Jako by se zde zastavil čas a nikdo tu nikdy nebydlel. Jen tu chyběla stará babička a šťastné ničím nezkažené dítě. Některé věci jsem si odvezla domů a uschovala na půdě, jako památku. Dlouho dobu jsem si myslela, že až budu mít svůj vlastní dům, tak je využiji. Omyl, kdo by chtěl tak starý nábytek do moderního domu. Bylo mi ho líto a vyhodit jsem ho jen tak nechtěla, přece někde tam hluboko uvnitř byla zaryta moje vzpomínka na dětství a prababičku. Díky diplomové práci jsem našla jeho plné využití a rozhodla jsem se starý nábytek využít jako můj hlavní materiál, ke zpracování. Staré skříně, postel, komody, toaletku se zrcadlem jsem rozřezala na menší části a z těch jsem pak tvořila sérii portrétu prababičky.

Dětství

Ráda bych zde vyzdvihla pár informací k tomuto tématu. Dětství se charakterizuje jako vývojová etapa lidského jedince od narození po dospělost. Psychologie i sociologie člení období dětství do několika etap podle vývojového stupně, který většinou zahrnuje jak biologické, tak osobnostní a socializační kritéria. Obecně se používá např. tato etapizace: 1. prenatální období (9 měsíců před narozením), 2. období novorozenecké (do 1 měsíce po narození), 3. kojenecké období (do 1 roku po narození), 4. období batolete (1. až 3. rok života), 5. věk předškolní (3. až 6. rok života), 6. věk školní (od 6. do 14., resp. 15. roku), který se dále dělí na mladší (6. až 10. rok života) a starší (11. až 15. rok života) a překrývá se již s pubescencí.⁴⁶

Šťastné dětství

Osobně se domnívám, že šťastné dětství je nedílnou součástí spokojeného života v dospělosti. Ovšem záleží však na tom, co považujeme za šťastné dětství. Jak už jsem se zmiňovala, mé dětství bylo plné lásky, dobrých vztahů, vztahů s dobrými lidmi atd. Proto celkově na své dětství vzpomínám velmi ráda, ať už za pomoci starých fotografií nebo z výkladu mých nejbližších. Obecně můžeme říci, že šťastné dětství je takové, ve kterém se dítěti ze strany rodičů i dalších nejbližších dostává lásky, přiměřenosti a zdravého selského rozumu.

(„Ničeho příliš“ je heslo, které bylo údajně tisíc let vytesáno ve slavné věštírně v Delfách, a to jistě znamená, že jej starořecká civilizace považovala za jedno z ústředních – znamená ničeho příliš hodně, ani příliš málo⁴⁷)

Pokud tyto tři věci dítě nachází u rodičů, získává tak to nejdůležitější pro zdravé formování osobnosti. Získává vzory, modely zvláštních životních situací, prostředí pro vyrovnání se s nezdary a se stresem, předpoklady pro vytvoření důvěry ke světu a k životu. Dostává prostor pro aktivity, pomocí kterých dítě poznává a rozvíjí svou moc, talent, schopnost a také získává hodnotné vztahy s druhými. Každý tento bod je pro dítěte mimořádně důležitý.

⁴⁶ Sociologická encyklopedie: dětství. *Encyklopedie.soc.cas.cz* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/D%C4%9Btstv%C3%AD>

⁴⁷ Hledá se šťastné dětství. *Psychologie.cz* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/hleda-se-stastne-detstvi/>

Jestliže dítěti chybí základní potřeby, zažívá nešetrné zacházení a chybí mu domácí zázemí, stává se nešťastným. Můžeme se setkat i s opačným extrémem „rozmazlující“ dětství. Šťastné dětství neznamena, že dítě má vše co si zamane. Z takového dítěte se často stává nešťastný dospělý. Důležitost tkví v pevně stanovených hranicích a pravidlech, to umožňuje utvářet identitu a charakterové vlastnosti.

Radost je to, když začínáme pociťovat, bezpečí, lásku, kontakt, atd. Dle psychologického slovníku je radost „*příjemná emoce, vznikající v reakci na úspěch či zisk. Slabší formou radosti je spokojenost, silnější extáze. Trvalejší a intenzivní forma radosti je pocit štěstí. Radost je často doprovázena úsměvem či smíchem*“.⁴⁸

⁴⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2015, s. 103. ISBN 978-80-262-0873-0.

2.1 Proces tvorby

2.1.1 Návrhy

Prvním krok směřoval k návrhům, jelikož moje prababička už nežije a zachované fotografie pro mě nebyly dostatečné, požádala jsem svou babičku (dceru mé prababičky), aby se stala pro mě částečnou inspirací. Svou prababičku si vybavuji jen útržkovitě, dnes už bych nedokázala říct, jakou měla barvu očí, velikost nosu, nebo jaký byl její úsměv. Proto i mé práce jsou pojaty abstraktně a nenalezneme zde přesnou kopii portrétu. Obrazy jsou zpracovány do jednoduchých geometrických tvarů, kde občas můžeme spatřit zjednodušený tvar nosu, uší, rtů, nebo očí. Svou babičku jsem si vyfotila v pozicích, které nejlépe vystihují mé rozpomínání. Tyto pozice jsou většinou propojeny s aktivitami. Prací na zahradě, nebo uvnitř domu.

2.1.2 Průběh tvorby

Nejprve jsem si musela přichystat materiál, který je důležitou složkou mé diplomové práce. Jak už jsem psala v úvodních slovech, materiál který používám, je ze starého nábytku, který jsem si uschovala na půdě jako vzpomínku a do jisté doby jsem si myslela, že bude zkrášlovat prostory mého domu. Skříně, komody, toaletka, křesla, čelo postele atd. byly nejprve rozřezány na menší kusy, tak aby se návrhy překreslovaly snadněji. Po nachystání materiálu, jsem se vrhla na návrhovou část. Vyfocené fotografie babičky jsem si vytiskla na formát A3 a snažila jsem se je co nejvíce zjednodušit tak, aby se mi se dřevem pracovalo dobře. Při prvním pokusu o jakousi realizaci jsem zjistila, že jednotlivé dílky budu muset ještě více zjednodušit, tak aby se mi je podařilo uřezat a zakomponovat do dalších dílů. První návrh tedy nebyl realizován, kvůli složitému rozkreslení. Vzpomněla jsem si na návrhy, které jsem tvořila na střední škole při tvorbě vitráže a tento způsob jsem využila i zde.

Vitráž je slovo původem z francouzštiny, kde označuje prosklenou plochu, zasklení. Jde o skleněnou mozaikovou výplň, která se skládá do olověných rámečků a vytváří konkrétní obraz. Používají se barevná nebo malovaná menší skla. Jako vitráž se označuje i samotná technika jejich vytváření. Používala se v kostelních oknech,

největšího využití se dočkala při stavbách katedrál, kdy se stala samostatným řemeslem. V současnosti se používá i ve veřejných budovách.⁴⁹

U klasické vitráže se jednotlivé díly řezou z různobarevných plochých skel podle výtvarného návrhu (kartónu) a sesazují do olověných pásků s průřezem ve tvaru písmene H, které se ve spojích pájí cínem. U novějších vitráží se kvůli trvanlivosti povrch olověných pásků cínuje, případně se používá profilů z mědi, mosazi nebo zinku.

Vytvořila jsem si jakýsi výtvarný návrh (kartón), který byl rozstříhán na jednotlivé díly. Tyto díly jsem překreslovala na různé druhy dřeva a poté je řezala. Menší dílky jsou řezány přímočarou pilou, větší se řezaly na stolní pile. Poté se ještě zabrušovaly brusným papírem, aby se docílilo lepšího doléhání jednotlivých kusů. Všechny díly jsem pak spojila do tvaru obličejce a nalepila na sololitovou desku rozměru 60x40 cm. Pro lepení dřeva jsem zvolila chemoprén univerzál, který po odvětrání cca 10 minut umožnil lepené plochy dokonale spojit. Tento druh lepidla jsem využila i při lepení zadního rámu. Dřevěnou desku (sololit) jsem zvolila, protože její barevný odstín nenarušuje celkový dojem obrazu a má stejný charakter jako použitý materiál.

Materiál nalezen na půdě, větší části přerézány na menší kusy, kvůli lepší manipulaci.

Obr. 15. Materiál

Obr. 16. Materiál

⁴⁹ Superia.cz: Co je to Vitráž? [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://cojeto.superia.cz/stavebnictvi/vitraz.php>

2.1.3 Fotodokumentace průběhu tvorby

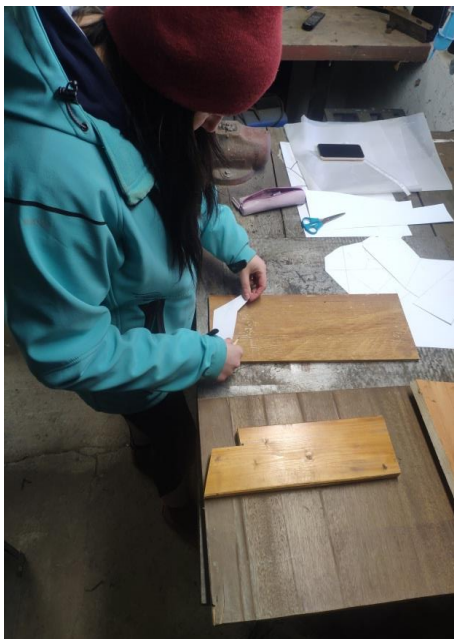
Proces tvorby vznikající v dílně, rozkreslení jednotlivých dílu na různé typy dřeva. Postupné seskládání do požadovaného tvaru a kontrola zda jednotlivé díly doléhají k ostatním částem. Řezání, obroušení dílků brusným papírem, výsledné lepení na sololitovou desku.

Obr. 17. Výběr materiálu

Obr. 18. Uchycení

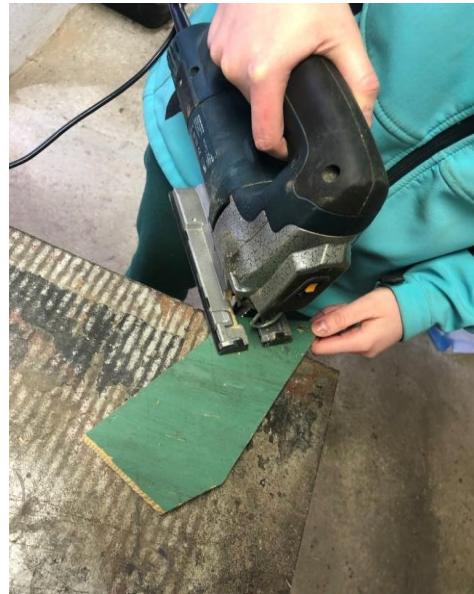
Obr. 19. Rozkreslení

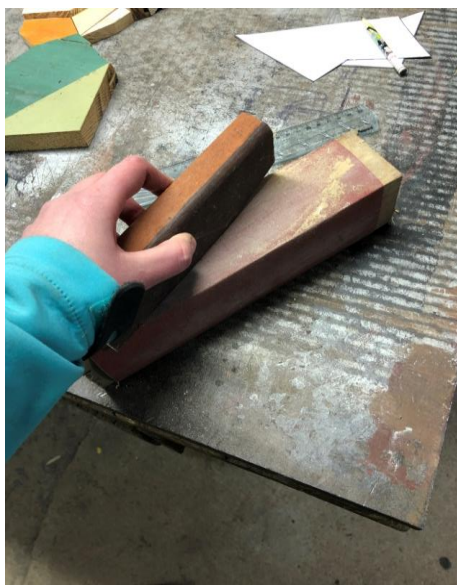
Obr. 20. Seskládání dílů

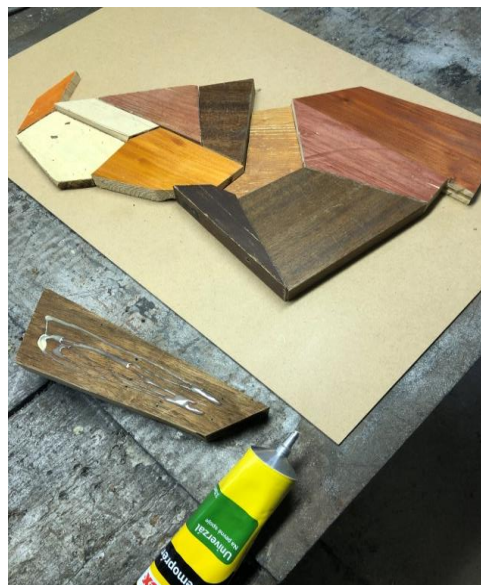
Obr. 21. Řezání na stolní pile

Obr. 22. Řezání přímočarou pilou

Obr. 23. Zabrúšování brusným papírem

Obr. 24. Lepení

2.2 Výsledná práce

2.2.1 Pohled do dále

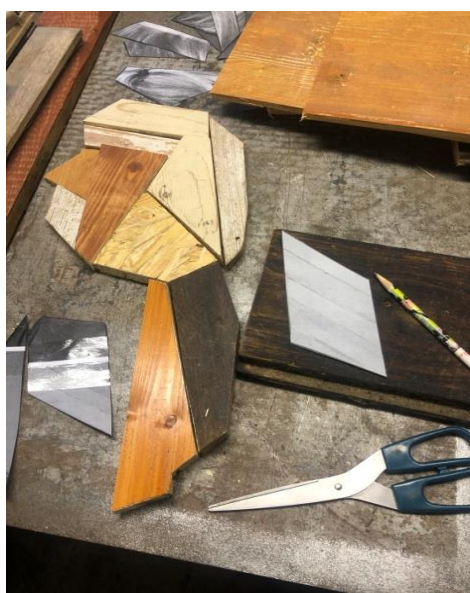
První obraz ze série, který měl sloužit, jako návrh poukazuje na vyhlížející prababičku. Já si osobně tenhle pohled moc nevybavuji. Má babička mi vyprávěla, že se takhle prababička dívala, když na mě čekávala u domu, než vystoupím z auta a poběžím ji přivítat. Obraz po vytvoření celé série se stal pro mě citově nejbližší, a proto jsem se ho rozhodla zahrnout do série.

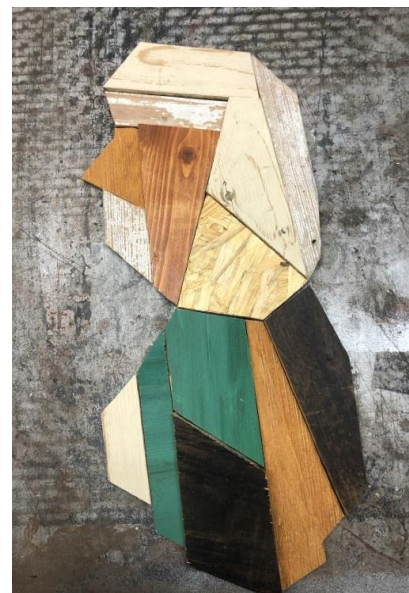
Obr.25. Fotografie

Obr. 26. Návrh

Obr. 27. Seskládání

Obr. 28. Celek

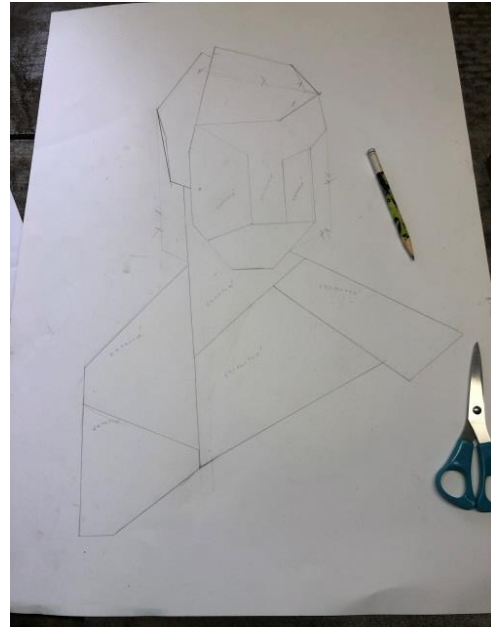
Obr. 29. *Pohled do dále*

2.2.2 Vytráčení

Obraz se snaží ukázat na pohled staré unavené prababičky. Její tělo chřadne a vytrácí se veškerá energie. Je to odkaz na poslední vzpomínky prababičky a její přeměna.

Obr. 30. Fotografie

Obr. 31. Návrh

Obr. 32. Postupné rozkreslování dílů

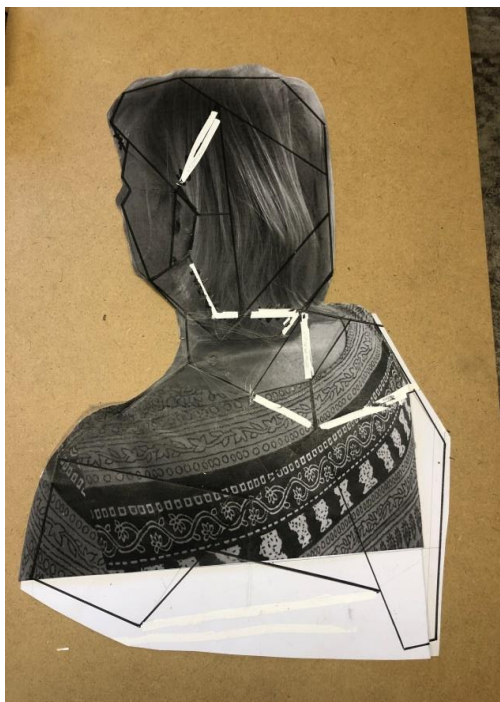
Obr. 33. Celek

Obr. 34. *Vytráčení*

2.2.3 Zpovzdálí

Tento obraz ve mně evokuje vzpomínky, které se týkají práce. Vybavuji si prababičku při práci na zahradě, kde jsme hodně často pobývaly. Většinou okopávala záhony, plela plevel, nebo krmila zvěř. Ráda jsem ji zpovzdálí sledovala a ujišťovala se, že ji mám stále nadohled. Zbytek času se pak trávil v kuchyni, kde se připravovalo jídlo. Dodnes si vybavuji rybí pomazánku natřenou na kusu chleba, do kterého mi prababička malovala špičkou nože obrázky ve tvaru sluníček, domečků, srdíček, atd.

Obr. 35. Fotografie

Obr. 36. Celek

Obr. 37. Rozstřihání dílu

Obr. 38. *Zpovzdálí*

2.2.4 Šátek

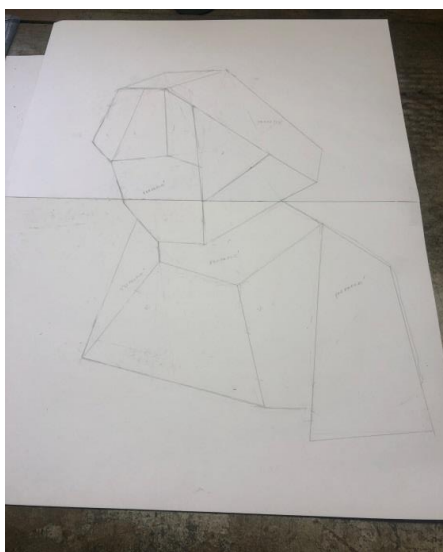
V zimním období se veškerý čas trávil doma s výjimkou krmení zvěře. Zbývalo tak dostatek volného času. Já si většinou něco kreslila a prababička na svém křesle vyšivala, opravovala oblečení, nebo si jen tak četla. Vybavuji si pro ni typický šátek, který v té době nosila snad každá starší žena. Babička mi vyprávěla, že šátek nosila převážně, když pracovala venku. Mám pocit jako bych ten šátek na prababičce viděla pořád.

Obr. 39. Fotografie

Obr. 40. Návrh

Obr. 41. Návrh

Obr. 42. Celok

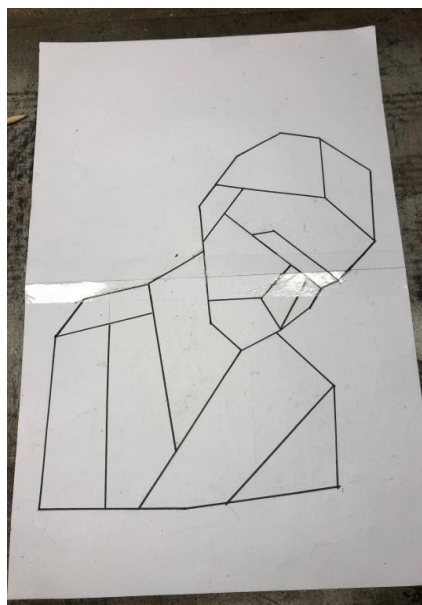
Obr. 43. Šátek

2.2.5 Ztráta kontroly

Poslední obraz ze série poukazuje na prababičku v polospánku sedící v křesle dívající se na televizi. Útržkovitě si vzpomínám, na tyto momenty, kdy na okamžik zavřela oči a já se tak stala nehlídanou osobou. Tento moment se moc často nestával, většinou mě měla prababička vždy na očích a věděla o každém mém pohybu.

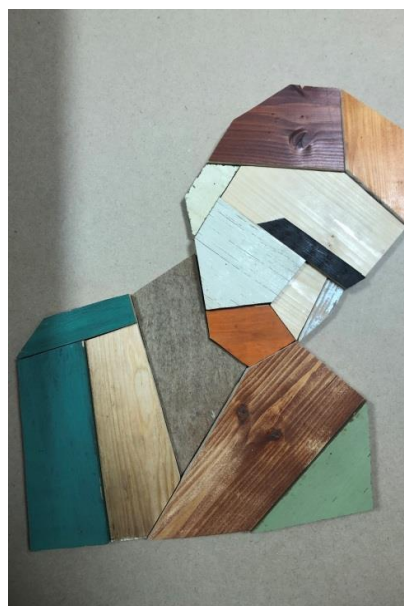
Obr. 44. Fotografie

Obr. 45. Návrh

Obr. 46. Realizace

Obr. 47. Celek

Obr. 48. *Ztráta kontroly*

Obr. 49. Soubor výsledných prací

3 PEDAGOGICKÁ ČÁST

Pro mé didaktické zpracování jsem si vybrala ZŠ Tlumačov, na které už čtvrtým rokem učím výtvarnou výchovu. Učím zde převážně druhý stupeň, takže úkoly byly směřovány pro starší ročníky. V mé diplomové práci se zabývám vzpomínkami na dětství, proto všechny výtvarné úkoly směřují k tomuto tématu. Některé z úkolů jsme se pokusili zrealizovat, jiné se nám nepodařilo uskutečnit, kvůli nedostatku času. Doufám, že i nezrealizované úkoly si časem vyzkoušíme.

Výtvarný projekt Vzpomínka v láhvi byl zrealizován ve dvou třídách a to 5.A a 5.B. Cílem bylo, aby jednotlivý žák namaloval do sklenice svou nejsilnější vzpomínku. Žáci měli na výběr z různých výtvarných materiálů. Někteří volili mokré, jiní suché media. Na projekt měli celkem 135 minut, některým žákům se podařilo práci dokončit rychleji. Celkově výtvarný projekt hodnotím kladně, práce až na některé výjimky byly zdařilé a obsah žáky bavil. Díky projektu jsme do hodiny výtvarné výchovy vnesli diskuzi na téma vzpomínek. Bylo velmi příjemné se dozvědět o žácích více informací z jejich dětství. Další zrealizovaný projekt na téma Společná rodinná vzpomínka se uskutečnil v 7. třídě. Žáci dostali za domácí úkol zapojit rodiče do našeho projektu. Každý člen rodiny si měl vzpomenout, na svou první vzpomínku a pomocí jednoduchého symbolu ho zakreslit na papír. Tento papír si žák přinesl na následující hodinu výtvarné výchovy. Samozřejmě spousta žáků, tento papír zapoměla doma, nebo vůbec úkol nesplnila a tak se stalo, že si symboly vymýšlely přímo v hodině. Jednoduché symboly jsme pak překreslili na pauzovací papír a poskládali přes sebe. Vznikly tak průhledy, které symbolizují společnou první rodinnou vzpomínku. Celkově projekt hodnotím za zdařilý. Oceňuji domácí přípravu žáků, kteří se na úkol nevykašlali a přišli do hodiny připraveni. Ti, kteří úkol nesplnili, byli hodnoceni nižší známkou, jelikož celý projekt ztratil význam. V obou výtvarných projektech následovala závěrečná diskuze, o vlastní práci a taky zapojení se do hodnocení ostatních prací spolužáků. Projekt Společná rodinná vzpomínka sklidil větší úspěch, než Vzpomínka v láhvi. Domnívám se, že je to způsobeno kvůli zapojení rodinných příslušníků a lehkému vybočení tradiční výuky, která se koná ve třídě. Od některých žáků jsem v následující hodině k tomuto projektu dostala kladnou zpětnou vazbu. Díky kladnému hodnocení od žáků jsem se rozhodla tento projekt ještě někdy uskutečnit i v některých dalších třídách.

3.1 Vzpomínka v láhvi

Předmět: Výtvarná výchova (ZŠ)

Ročník: 5. třída

Časová dotace: 3x 45 minut

Téma: Vzpomínka v láhvi

Metody: výklad, rozhovor, metoda názorně informační, samostatná práce žáků

Pomůcky: šablona ve tvaru láhve, papír A3, tužky, nůžky, barvy, nádoba na vodu, štětce

Organizační formy výuky: Samostatná výuka

Cíle vyučovací hodiny:

Cílem předmětu bude, aby jednotlivý žák namaloval do sklenice svou nejsilnější vzpomínku. Následně si svou práci obhájí a zapojí se do diskuze.

Výukové cíle:

Kognitivní: Žák dovede popsat co je to vzpomínka. Průběhu hodiny přemýšlí nad svou nejsilnější vzpomínkou.

Psychomotorický: Žák dovede vhodně umístit svou vzpomínku do formátu (sklenice). Bez problému dovede manipulovat s výtvarnými potřebami.

Afektivní: Žáci diskutují, jak na ně ostatní práce spolužáků působí a obhájí svou vzpomínku v láhvi.

Fáze vyučovací hodiny:

1. Organizační část hodiny: pozdrav, zápis do třídní knihy, kontrola absence, kontrola školních pomůcek.

Motivační fáze: Seznámení žáků s obsahem a cílem hodiny (15 minut)

Žákům bude na začátku hodiny představeno téma hodiny. Následovně se pokusí nalézt ve své paměti nejsilnější vzpomínku, kterou se budou snažit namalovat do tvaru

sklenice. Poté dostanou papír formátu A3 a šablonu sklenice, kterou si překreslí a vystříhnou. Dále si připraví výtvarné pomůcky.

2. Hlavní část: vlastní tvorba žáků (90 minut)

Žák po překreslení a vystříhnutí šablony začíná kreslit tužkou svůj návrh na téma „vzpomínka v láhvi“. Jakmile má svůj návrh dokončen konzultuje s učitelem, po schválení se pouští do výsledné realizace pomocí barev. V průběhu hodiny bude žákům umožněno se podívat na inspiraci v mobilním telefonu.

3. Závěr hodiny: reflexe, hodnocení, úklid (30 minut)

Žáci předvedou svou výslednou práci před třídou, popíší a obhájí svoji nejsilnější vzpomínku, kterou uzavřeli do láhve. Dále se zapojí do hodnocení ostatních prací spolužáků. Nakonec žáci ohodnotí téma hodiny, učitel je slovně ohodnotí a pak si uklidí svá pracovní místa.

Zvláštní didaktická hlediska

- Žáci budou mít možnost využít mobilního telefonu pro inspiraci.
- Aktivizování a motivování žáků: během hodiny bude učitel kontrolovat jejich postup práce. Učitel bude žákům radit, co by mohli na své práci vylepšit.
- Individuální přístup k žákům: žáci pracují samostatně

Práce žáků

Obr. 5. Práce žáků Zš Tlumačov, autor fotografie Michaela Kostovská

3.2 Textilní vzpomínka

Předmět: Výtvarná výchova (ZŠ)

Ročník: 8. třída

Časová dotace: 4x 45 minut

Téma: Textilní vzpomínka

Metody: výklad, rozhovor, metoda názorně informační, samostatná práce žáků

Pomůcky: staré látky, papír A3, tužky, nůžky, lepidlo

Organizační formy výuky: Samostatná výuka

Cíle vyučovací hodiny:

Cílem předmětu bude, aby jednotlivý žák pomocí starých látek vytvořil koláž, kterou zakomponuje do obrysu rodinného příslušníka. Následně si svou práci obhájí a zapojí se do diskuze.

Výukové cíle:

Kognitivní: Žák dovede popsat co je to vzpomínka a vybrat si vhodnou kombinaci látek k vytvoření portrétu.

Psychomotorický: Žák dovede do obrysu obličeje vhodně nekombinovat ústřižky starých látek. Bez problému dovede manipulovat s výtvarnými potřebami.

Afektivní: Žáci diskutují, jak na ně ostatní práce spolužáků působí a obhájí svou práci.

Fáze vyučovací hodiny:

1. Organizační část hodiny: pozdrav, zápis do třídní knihy, kontrola absence, kontrola školních pomůcek.

Motivační fáze: Seznámení žáků s obsahem a cílem hodiny (15 minut)

Hodině výtvarné výchovy předchází domácí příprava, která byla zadána minulou hodinu na konci vyučování. Žák si má za úkol přinést kusy látky, které doprovázejí jeho prarodiče (např. stará košile, zástěra, šaty...). Dopomoci si mohou v rodinných

fotografiích, nebo ve vyřazených krabicích s oblečením. Dále si připraví výtvarné pomůcky.

2. Hlavní část: vlastní tvorba žáků (125 minut)

Žáci si ve třídě sednou na svá místa a bude jim vysvětleno téma hodiny za pomoci ukázek. V první fázi úkolu je čeká psaný záznam, ke komu se daná látka vztahuje. Žáci dostanou papír o formátu A3 a tužkou si nakreslí obrys obličeje z profilu. Do obličeje budou skládat jednotlivé kusy látek, aby byl celý portrét zakryt. V průběhu práce stříhají látky a přemýšlí nad vhodným umístěním. V závěru nalepí všechny kusy látek do obrysu.

3. Závěr hodiny: reflexe, hodnocení, úklid (40 minut)

Žáci předvedou svou výslednou práci před třídou, popíší a obhájí. Dále se zapojí do hodnocení ostatních prací spolužáků. Nakonec žáci ohodnotí téma hodiny, učitel je slovně ohodnotí a pak si uklidí svá pracovní místa.

Zvláštní didaktická hlediska

- Aktivizování a motivování žáků: během hodiny bude učitel kontrolovat jejich postup práce. Učitel bude žákům radit, co by mohli na své práci vylepšit.
- Individuální přístup k žákům: žáci pracují samostatně

3.3 Společná rodinná vzpomínka

Předmět: Výtvarná výchova (ZŠ)

Ročník: 7. třída

Časová dotace: 2x 45 minut

Téma: Společná rodinná vzpomínka

Metody: výklad, rozhovor, metoda názorně informační, samostatná práce žáků

Pomůcky: barevné fixy, nůžky, pauzovací papír, papír na návrhy, tužka

Organizační formy výuky: Samostatná výuka

Cíle vyučovací hodiny:

Cílem předmětu bude, propojit společné rodinné vzpomínky pomocí jednoduchého symbolu, který bude přenesen na pauzovací papír. Následně si žák svou práci obhájí a zapojí se do diskuze.

Výukové cíle:

Kognitivní: Žáci dovedou popsat rodinné vzpomínky pomocí jednoduchých symbolů.

Psychomotorický: Žáci dovedou vytvořit jednoduchým symbolem podobu vzpomínky.

Afektivní: Žáci diskutují, jak na ně ostatní práce spolužáků působí a obhájí svou práci.

Fáze vyučovací hodiny:

1. Organizační část hodiny: pozdrav, zápis do třídní knihy, kontrola absence, kontrola školních pomůcek.

Motivační fáze: Seznámení žáků s obsahem a cílem hodiny (15 minut)

Žákům bude na začátku hodiny představeno téma hodiny. Následovně se pokusí vybavit svou první vzpomínku a zjednodušit ji do symbolu (např. vzpomínka se váže k první jízdě na kole, takže zjednodušeným symbolem vzpomínky bude kolo). Poté dostanou papír formátu A4 a připraví si výtvarné pomůcky.

2. Hlavní část: vlastní tvorba žáků (45 minut)

Žáci si nejprve vybaví svou první vzpomínku, tu se pak budou snažit nakreslit v jednoduchém symbolu. Součástí výtvarné práce je zapojení rodinných příslušníků. Ti si taktéž vzpomenou na svou první vzpomínku a zjednoduší ji do symbolu. Kresby členů rodiny si žák donese na následující hodinu. Všechny kresby pak překreslí barevnými fixy na pauzovací papír o rozměru 10x 15 cm a poskládá je přes sebe. Vzniknou tak průhledy, které symbolizuje společná první rodinná vzpomínka.

3. Závěr hodiny: reflexe, hodnocení, úklid (30 minut, následující hodina)

Žáci předvedou svou výslednou práci před třídou, popíší a obhájí. Dále se zapojí do hodnocení ostatních prací spolužáků. Nakonec žáci ohodnotí téma hodiny, učitel je slovně ohodnotí a pak si uklidí svá pracovní místa.

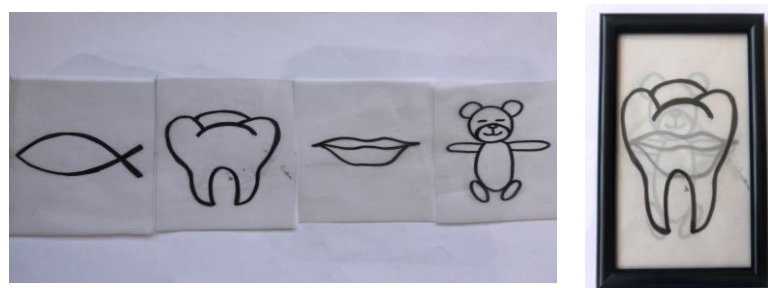
Zvláštní didaktická hlediska

- Aktivizování a motivování žáků: během hodiny bude učitel kontrolovat jejich postup práce. Učitel bude žákům radit, co by mohli na své práci vylepšit.
- Individuální přístup k žákům: žáci pracují samostatně
- Zapojení rodinného příslušníka

Práce žáků

Obr. 51. Práce žáků Zš Tlumačov, autor fotografie Michaela Kostovská

Obr. 52. Práce žáků Zš Tlumačov, autor fotografie Michaela Kostovská

3.4 Vzpomínkové věty

Předmět: Výtvarná výchova (ZŠ)

Ročník: 9. třída

Časová dotace: 2x 45 minut

Téma: Vzpomínkové věty

Metody: výklad, rozhovor, metoda názorně informační, samostatná práce žáků

Pomůcky: barevné fixy, nůžky, papír A3, tužka, lepidlo, pastelky

Organizační formy výuky: Samostatná výuka

Cíle vyučovací hodiny:

Žák pracuje se svými vzpomínkami „Věta, kterou jsem slýchal/a často v dětství“. Aktivně se zapojí při tvorbě návrhů a vytvoří finální práci na téma „ Vzpomínkové věty“.

Výukové cíle:

Kognitivní: Žák se pokusí vybavit vzpomínkovou větu a přetvoří ji do návrhu.

Psychomotorický: Žák dovede vytvořit koláž na téma vzpomínková věta.

Afektivní: Žáci diskutují, jak na ně ostatní práce spolužáků působí a obhájí svou práci.

Fáze vyučovací hodiny:

1. Organizační část hodiny: pozdrav, zápis do třídní knihy, kontrola absence, kontrola školních pomůcek.

Motivační fáze: Seznámení žáků s obsahem a cílem hodiny (15 minut)

Žákům bude na začátku hodiny představeno téma hodiny. Následovně se pokusí vybavit nejčastější věty, které slýchal/a v dětství. Poté si věty zapíšou na kus papíru.

2. Hlavní část: vlastní tvorba žáků (60 minut)

Po vybavení a zapsání vzpomínkových vět si žák nakreslí na papír formátu A3 zjednodušený obrys mozku, do kterého bude různými styly písma psát své věty.

3. Závěr hodiny: reflexe, hodnocení, úklid (15 minut, následující hodina)

Žáci předvedou svou výslednou práci před třídou, popíší a obhájí. Dále se zapojí do hodnocení ostatních prací spolužáků. Nakonec žáci ohodnotí téma hodiny, učitel je slovně ohodnotí a pak si uklidí svá pracovní místa.

Zvláštní didaktická hlediska

- Aktivizování a motivování žáků: během hodiny bude učitel kontrolovat jejich postup práce. Učitel bude žákům radit, co by mohli na své práci vylepšit.
- Individuální přístup k žákům: žáci pracují samostatně
- Žáci budou mít možnost využít mobilního telefonu pro inspiraci.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na význam vzpomínek. Popsala jsem, kde se taková vzpomínka nalézá a jaké máme druhy vzpomínek. V základních obrysech se zmiňuji o pojmu paměti, která je nedílnou součástí tohoto tématu. Můžeme zde vidět její druhy, fáze, historii a setkáme se i s pamětí autobiografickou, která je propojena s mým tématem ztraceno a nalezeno. Dále jsem uvedla pár umělců, kteří se ve své tvorbě zabývají významem vzpomínek z dětství, ať už jen v některých dílech, nebo je celkově toto téma doprovází v jejich tvorbě. Výběr umělců jsem si zvolila podle předešlých zkušeností, nebo díky jejich práci, která mě oslovila a do jisté míry i inspirovala. Jsou zde zastoupeni jak čeští, tak i světoví autoři, převážně stále žijící. Vnáší tak současný pohled na stav řešení vzpomínek a paměti na poli vizuální kultury.

Praktickou část v podobě pěti portrétů prababičky jsou vytvořeny z různých kusů dřeva. Tento materiál je důležitou částí mé diplomové práce, znovu ve mně nalézá vzpomínky na prababičku a její domov v obci Mikulovice, kde jsem jako dítě trávila spoustu času. Tyto obrazy jsem popsala a doplnila fotografiemi od samého začátku výroby, až po výsledný produkt. Obrazy jsem se snažila pojet abstraktně a nevytvářet zde přesnou kopii portrétu mé prababičky, jelikož si nevybavuji v mé paměti její přesnou tvář.

Další část diplomové práce, která je zařazena v poslední kapitole se věnuje pedagogické části. Jedná se o výtvarné projekty, které jsou koncipovány pro žáky druhého stupně základních škol. Vzpomínky na dětství se tak stávají hlavním tématem výtvarných projektů. Některé z nich byly realizovány na Základní škole, pod mým vedením.

Cílem mé práce bylo znovu nalézt vzpomínky na prababičku a mé dětství, které se z části odehrávalo v obci Mikulovice. Tento cíl byl úspěšně splněn, jak už v nalezení materiálu, ale také v častých rozhovorech mé babičky (dcery prababičky), která se stala pro mě částečnou inspirací. Také jsem se dozvěděla plno nových poznatků z oblasti vzpomínání a paměti. Tyto poznatky mi pomohly k lepšímu pochopení celé této problematiky a především k uchopení mé vlastní práce.

Seznam použité literatury

- ATKINSON, Rita L. Psychologie. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- DREIKURS-FERGUSON, Eva. Adlerovská teorie: úvod do individuální psychologie. Tišnov: Sursum, 1993. ISBN 80-85799-13-8.
- HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- JANEČKOVÁ, H.; VACKOVÁ, M. Reminiscence. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-581-3.
- JUNG, Carl Gustav a Aniela JAFFÉ. Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga. Přeložil Karel PLOCEK. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0803-7.
- KOUKOLÍK, František. Mozek a jeho duše. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-069-1.
- KULKA, Jiří. Psychologie umění. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2329-7.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195- x.
- LAMAČ, Miroslav, Milada MOTLOVÁ, Raoul-Jean MOULIN, Jiří PADRTA, Vladimír KARFÍK a Běla KOLÁŘOVÁ. Jiří Kolář. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-207-0427-2.
- LOMOVÁ, Ivana, KOPÁČ, Radim, ed. Ivana Lomová. Brno: ARSkontakt, 2013. Monografie (Arskontakt). ISBN 978-80-904288-8-1.
- Malířské umění od A do Z: dějiny malířského umění od počátků civilizace. 2. vyd. Přeložil Nad'a BENEŠOVÁ. Čestlice: Rebo, 2006. ISBN 80-7234-643-1.
- NAKONEČNÝ, M. Psychologie. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8
- PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1086-6.
- POLÁK, Michal. Freudova neurofyziologie mysli. Plzeň: v nakladatelství Vyšehrad vydala Tiskárna Bílý slon, 2015. Nové myšlení. ISBN 978-80-261-0488-9.

SAMUEL, David. *Paměť: [jak ji používáme, ztrácíme a můžeme zlepšit]*. Praha: Grada, 2002. Psychologie pro každého. ISBN 80-247-0186-3.

SCERANKOVÁ, Pavla a Jan ZÁLEŠÁK. Pavla Sceranková. V Brně: Dexon Art ve spolupráci s galerií OFF/FORMAT, 2012. ISBN 978-80-904271-4-3.

SORABJI, Richard. Aristotelés o paměti. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: P. Rezek, 1995. ISBN 80-901796-6-5.

ŠEBOROVÁ, Silvie. Nedělní párty s Picassem: jak nadchnout děti pro umění. Ilustroval Alexey KLYUYKOV. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2021. Briquet. ISBN 978-80-7555-150-4.

ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6. 5. -27. 6.2003*. Praha: Kant, 2004. ISBN 80-86217-70-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

VONDRÁČEK, Vladimír a Holub, František. 1993. Fantastické a magické z hlediska psychiatrie. Bratislava: Columbus, 1993. 80-7136-030-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

Reminiscence. Reminiscencnicentrum.cz [online]. [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://reminiscencnicentrum.cz/reminiscence/>

Paměť a její centra. Wikisofia.cz [online]. [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Pam%C4%9B%C5%A5_a_jej%C3%AD_centra

Zkreslování vzpomínek. Wikipedia.org [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zkreslov%C3%A1n%C3%AD_vzpom%C3%ADnek

Dětská amnézie: Proč si nevybavujeme rané vzpomínky?. Psychologieprokazdeho.cz [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://psychologieprokazdeho.cz/detska-amnezie/>

Historie zkoumání paměti: Historie zkoumání paměti. Psychologieprokazdeho.cz [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=979>

Historie zkoumání paměti-Francis Galton: Historie zkoumání paměti. Psychologieprokazdeho.cz [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=979>

Biography of Hugo Münsterberg, Applied Psychology Pioneer. Verywellmind.com [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/hugo-munsterberg-biography-2795512>

Implicitní a explicitní paměť. Reoveme.com [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://cs.reoveme.com/naucte-se-rozlisovat-mez-implicitni-a-explicitni-dlouhodobou-pamet/>

Zapomínání. Studium- psychologie.cz [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/obecna-psychologie/9-zapominani.html>

Conway, M. A. & Rubin D. C. (1993). The structure of autobiographical memory. In Collins, A. E., Gathercole, S. E., Conway, M. A. & Morris P. E. M. (Eds.) (1993). Theories of memory. Hillsdale, NJ: Erlbaum

<https://www.mentem.cz/blog/detska-amnezie/>

Marc Chagall. Uobjournal.com [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://cs.uobjournal.com/2394-description-of-the-painting-by-marc-chagall-i-and-th.html>

Pavla Sceranková. Artalk.cz [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2011/04/04/s-pavlou-scerankovou-o-energii-skryte-ve-vecech-a-detskych-hadankach/>

Ivana Lomová. Lomova.com [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <http://www.lomova.com/cs/texty/10-nekolik-slov-o-tvorbe-ivany-lomove/>

Tracey Emin. Artmuseum.cz [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1421

Artlist.cz: Adriena Šimotová [online]. Ivona Raimanová, 2015 [cit. 2022-03-03].
Dostupné z: <https://www.artlist.cz/adriena-simotova-934/>

Jiří Kolář (1914 - 2002) - HVĚZDNÉ JABLKO - Lot 86 | VEČERNÍ AUKCE 2016 |
Výstavy a aukce | Arthouse Hejtmánek. Arthouse Hejtmánek - galerie a aukční dům
[online]. Dostupné z: <https://www.arthousehejtmanek.cz/cs/vystavy-a-aukce/vecerni-aukce-2016-16/seznam-del/hvezdne-jablko-4633/>

Sociologická encyklopedie: dětství. Encyklopedie.soc.cas.cz [online]. [cit. 2022-03-05].
Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/D%C4%9Btstv%C3%AD>

Hledá se šťastné dětství. Psychologie.cz [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z:
<https://psychologie.cz/hleda-se-stastne-detstvi/>

Zdroje obrazových příloh

Obr. 1. *Simonak.eu* [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: http://www.simonak.eu/index.php?stranka=pages/g_u/1_20.htm

Obr. 2. *Prahamestoliteratury.cz* [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.prahamestoliteratury.cz/cz/udalosti/e3686-marc-chagall-rusku-oslum-a-jinym/>

Obr. 3. *Moravska-galerie.cz* [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vystavy-a-program/aktualni-vystavy/2009/pavla-scerankova-babiccini-byt-2007.aspx>

Obr. 4. P. Sceranková, *Bunker*, fotoperformance, 6 barevných fotografií A5, 2006. SCERANKOVÁ, Pavla a Jan ZÁLEŠÁK. *Pavla Sceranková*. V Brně: Dexon Art ve spolupráci s galerií OFF/FORMAT, 2012. ISBN 9788090427143.

Obr. 5. *I. Lomová, Děťství, olej na plátně, 110×155 cm, 2002 – SLAVICKÁ, Milena, a další. 2013. Ivana Lomová. Brno: ARSkontakt, 2013. 978-80-904288-8-1.*

Obr. 6. *Lomova.com: obrazy- dětství* [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://www.lomova.com/cs/obrazy/1-detstvi/>

Obr. 7. *Tate.org.uk: Tracey Emin* [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-may-dodge-my-nan-t11886>

Obr. 8. A. Šimotová, *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*, ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6.5.-27.6.2003*. Praha: Kant, 2004, s. 101. ISBN 80-86217-70-1.

Obr. 9. A. Šimotová, *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*, ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6.5.-27.6.2003*. Praha: Kant, 2004, s. 101. ISBN 80-86217-70-1.

Obr. 10. A. Šimotová, *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*, ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6.5.-27.6.2003*. Praha: Kant, 2004. ISBN 80-86217-70-1.

Obr. 11. A. Šimotová, *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*, ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6.5.-27.6.2003*. Praha: Kant, 2004. ISBN 80-86217-70-1.

Obr. 12. A. Šimotová, *Cyklus Paměti rodiny I-II, (1995)*, ŠIMOTOVÁ, Adriena, BRUNCLÍK, Pavel, ed. *Adriena Šimotová - Tvář: Face : Slovenská národná galéria v Bratislave : 6.5.-27.6.2003*. Praha: Kant, 2004. ISBN 80-86217-70-1.

Obr. 13. Central European Art Database. *Central European Art Database* [online]. Dostupné z: <http://cead.space/Detail/objects/475>

Obr. 14. Jiří Kolář (1914 - 2002) - HVĚZDNÉ JABLKO - Lot 86 | VEČERNÍ AUKCE 2016 | Výstavy a aukce | Arthouse Hejtmánek. *Arthouse Hejtmánek - galerie a aukční dům* [online]. Dostupné z: <https://www.arthousehejtmanek.cz/cs/vystavy-a-aukce/vecerni-aukce-2016-16/seznam-del/hvezdne-jablko-4633/>

Obr. 15- 47. Průběhu realizace, Michela Kostovská, , vlastní fotografie

Obr. 29. Pohled do dále, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 34. Vytráčení, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 38. Zpovzdálí, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 43. Šátek, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 48. Ztráta kontroly, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 49. Soubor výsledných prací, Michaela Kostovská, vlastní fotografie

Obr. 50- 52. Práce žáků Zš Tlumačov, vlastní fotografie

ANOTACE

Jméno a příjmení :	Bc. Michaela Kostovská
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Medek David, Mgr. Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Ztraceno a nalezeno
Název v angličtině:	Lost and found
Anotace práce:	Tato práce se skládá ze tří částí, teoretické, praktické a pedagogické. V první (teoretické) části, se zaměřuji na význam vzpomínek. Dále popisuji problematiku pojmu „paměť“. Její význam, základní dělení a historii. Velkou část věnuji vzpomínání na dětství v umění. Praktická část popisuje cestu k výtvarnému zpracování tématu a její výsledek. Pedagogická část představuje výtvarný projekt vhodný k realizaci na základních školách.
Klíčová slova:	Vzpomínky, paměť, dětství, portrét, dřevo
Anotace v angličtině:	This work consists of three parts, theoretical, practical and pedagogical. In the first (theoretical) part I focus on the meaning of memories. I also describe the issue of the term "memory". Their meaning, basic division and history. I dedicate large part to remembering childhood in art. The practical part describes the way to artistic elaboration of the topic and its result. The pedagogical part presents an art project suitable for implementation in primary schools.
Klíčová slova v angličtině:	memories, memory, childhood, portrait, wood.
Přílohy vázané k práci:	CD
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	Český jazyk